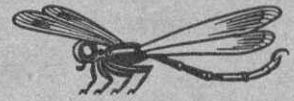

XII. zvezek. * * *

* * * * IV. letnik.

Urejuje:

Ivanka Anžič.

SLOVENKA

* * * * Glasilo

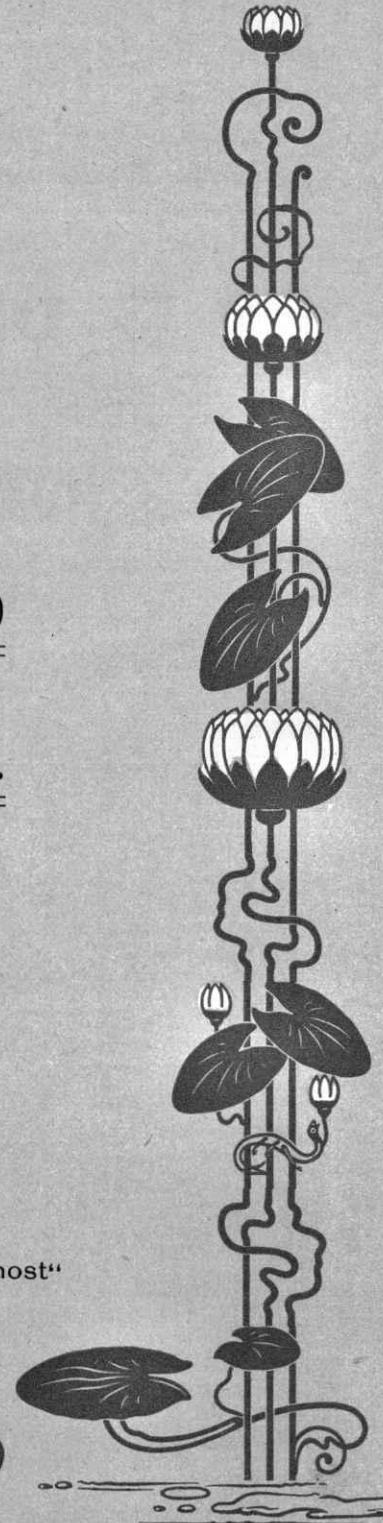
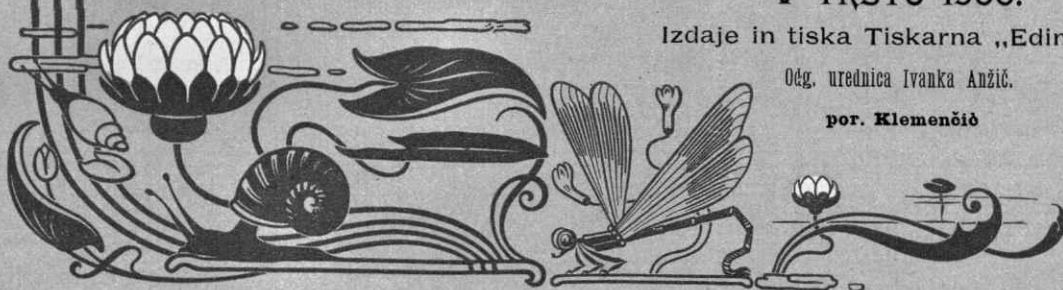
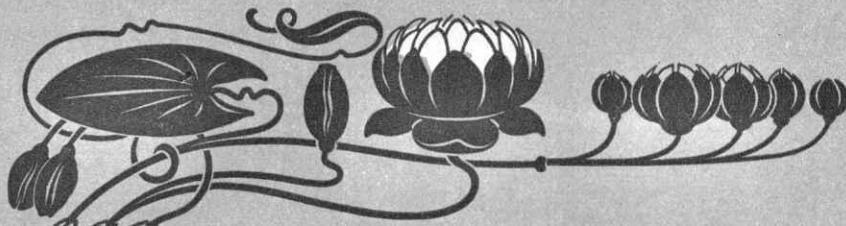
slovenskega ženstva.

V TRSTU 1900.

Izdaje in tiska Tiskarna „Edinost“

Odg. urednica Ivanka Anžič.

por. Klemenčič

Vsebina XII. zvezka.

Bonifacij: „Ob Prešernovem spomeniku“, pesem	stran 267
Zofka Kveder: „Naš Prešeren“	„ 268
—e—: „Prešeren in ženstvo“	„ 269
Dragotin Lončar: „Ob Prešernovi stoletnici“	„ 271
Slavoljub Podslapinski: „Slava Prešernu!“	„ 271
Danica: „Naše državljanske pravice“	„ 273
„Rojaki!“	„ 275
Bož. Tvorcov: „Ženske v Rusiji“	„ 276
Rok Drogenik: „Delavke in žensko vprašanje“	„ 277
Ljuba: „K poglavju: organizacija ženstva“	„ 278
„Prešeren v Prevodih“	„ 279
Dr. I. T.: „Prešerna narodu!“	„ 282
Adam Sever: „Opekar“, črtica	„ 284
„Listek“	„ 290
Naročnikom ob novem letu	„ 291
Vsebina IV. letnika	„ 293

Oglasi se računajo po vrstah v petitu in sicer za enkratno objavo po 16 stot., za 6 kratno 12 stot. in za 12 kratno po 8 stot. za vsako vrsto, ali dotični prostor. Naročila na oglase sprejema uprava „Slovenke“ v Trstu (Via Molino piccolo št. 3). ▼▼▼▼▼

Za novo leto

**10 predmetov iz pravega srebra
za 7 gl. in 10 kr.**

➔ Samo izjemoma! ➔

Da postavim na laž bezarskemu in semenjskemu blagu, razprodajam oa neke največje švicarske tvrdke ur toliko časa, dokler traja zaloga **skoro zastoj**

10 nakitnih predmetov iz pravega srebra
in sicer:

- 1 rem. žepna ura za dame najboljšega švicarskega dela, srebrn okrov, točno in dobro 30 ur tekoča.
- 1 žepna srebrna verižica, francoski facon.
- 1 srebrni medaljon in verižico.
- 1 srebrni modri prstan (za mero naj se pošlje papirčak).
- 1 broša od srebra.
- 1 obroč od srebra za na roko.
- 2 uhana od srebra.

Vsi ti predmeti, ki nosijo pečat e. kr. urada, se prodajajo le za 7 gl. 10 kr.

Da se prepriča vsak od solidnost blaga ne da bi pri tem kaj zgubil, sprejemem neugajajoče v 8 dneh nazaj, tee vrnem denar brezplačno.

Pošiljatve s povzjetjem ali predplačilu.

E. Holzer

Založnik avstr. e. kr. zveze državnih uradnikov.
Zaloga ur in dragocenosti na debelo.

Krakov, Stradon 18.

➔ Ceniki ur brezplačno in franko,

Kis napraviti

(Zelo veliko prihranjenje),

si zna vsaka gospodinja, ako porablja priljubljeno kisovo esenco „Vinacet“ z jednostavnim pomešanjem z vodo. Napravi se vsakokrat potrebno množino kisa, in se zadobi s tem popolnoma svež kis najboljše kakovosti. Izgotovljen kupčijski kis je največkrat pokvarjen ali se pa pokvari skoro vedno v kulinji. Tak kis je zdravju škodljiv in popolnoma ničvreden za pripravljanje jedi. Kdor je enkrat rabil kisovo esenco „Vinacet“, rabi jo vedno. —

Zastopnik za Trst in Primorsko:

Ludvik Cogoy v Trstu

➔ Ulica Farneto št. 5. ➔

Cene: 1/4 lit. steklenici (za 5—10 litrov kisa) K. 1—
1/1 „ „ („ 20—40 „ „ „ 3—

SLOVENKA

Glasilo slovenskega ženstva.

Št. 12.

V Trstu, dne 15. decembra 1900.

Letnik IV.

Ob Prešernovem spomeniku

dne 3. decembra 1900.

Hvaležni rod ti dviga spomenik,
Ti prerok naš, naš učenik,
in z lovorjem Ti venča tožno-resno glavo
in glasno poje Tvojo slavo.

Premagal si ponosnega Germana,
čutečega očaral si Romana,
in koder se krvi zavedel je Slovan,
časti je danes Tvoje dan.

Pred kip poklekam Tvoj i jaz,
ob vznožje Ti polagam šopek mal...
Priprostih cvetec bodeš li vesel? —
Odkod bi žlahtnih rož naj vzel? —
Ni šopka zvil vrtnar-umetnik...

Po gozdih senčnatih neuk začetnik,
po pisanih livadah sem ga zbral,
Ko s Tabo sem se šetal po naravi,
ko si ljubezen vzvišeno budil
mi v mladem srcu do prirode,
ko si neba vihar umeti me učil
in morja mirnega šepet,
ob cesti rožice trepet,

ko s Tabo ukal sem in vzdihoval,
se glupcem rogal, sreči kljuboval,
ko s Tabo sem sem se divil lepi očetnjavi, —
ko mi Slovanstva pel je pretresljive ode
v jeziku matere Tvoj sladki glas...

Kako se naj oddolžim Ti, bodritelj,
v obupu tolažitelj,
ki si pokazal mi do solnca pot
v višave jasne?

Oj hvala, srčna hvala
za vse darove krasne!

Da govorica naša v večno ni zaspala,
da legel narod ni v prerani grob,
ko še dosegel ni namena,
ko ni osvetlil svojega imena,
da se otresa tujcev, ni več rob
na zemlji lastni — je zasluga Tvoja!

Ne vstrašimo se boja!
Prešernov duh nad nami plove...
Za Tabo, naš klicar!

Pred spomenik Tvoj, glej, poklekam tudi jaz,
da s slavospevi združim šibki glas...
Za nevenljive Ti darove
priprost poklanjam dar:
ob vznožje Ti pokladam šopek mal.
Po gozdu, po livadah sem ga zbral...

Bonifacij.

Naš Prešeren.

Ako ga ves slovenski narod s ponosom nazivlje svojim, ako se zdaj ob stoletnici njegovega rojstva razlega njegova slava po vseh slovenskih zemljah in odmeva v vsemu Slovanstvu, kako ne bi osobito v srcih slovenskega ženstva zažareli ognji hvaležnega navdušenja zanj, ki nas je slavil in opeval vse svoje življenje, kateremu smo bile vir njegove neumrljive poezije, cilj njegovega pesniškega vzleta, ki nas je cenil, obožaval in — poznal.

Kadar listam njegove pesmi, vselej mi zadrhta bolesta misel v duši: »Da te imamo danes živega, mladega med nami! Kaj si nam bil pred pol stoletjem v oni nejasni dobi romantike, ko smo se še le budili, ko smo bili še nedorasla deca, ki je komaj skušala izviti se iz povojev tujih uplivov, ki so se od severa in juga zgrinjale nad nami! Kaj si nam bil in kaj si nam še! Ali da danes živiš med nami, ko bi te bolj razumeli, bolj cenili, ko bi se Tvoj duh lahko brez spon razvil do vrhunca tvoje gigantske pesniške nadarjenosti, — kaj bi nam bil danes!«

In vidim ga velikega, močnega, kako neustrašljivo vihti bakljo prosvete v krepki roki, kako se spenja kvišku in oznanja sveti evangelij pravice in istine našemu ljudstvu.

Ali zopet mi zamre ta želja v srcu. Prešeren, ki bi dozorel v teh letih horb, velikih idej in svetih bojev za ljudska in človeška prava, bi bil prevelik za nas in morda bi ga — kamenjali. Tudi takrat ga niso razumeli, v onih letih, ko je živel in sipal bisere svoje duše med naš narod. Ne, niso ga razumeli in truden in razočaran je šel od nas.

Melanholija nam veje skoro iz vseh njegovih pesmi, in pesnik sam nam z grenko ironijo zatrjuje, da

„Pevcu vedno sreča laže“.

Kako bi mu ne verjeli, kadar pomislimo, v kakih razmerah je živel, kako malo svetlih, srečnih dni mu je dala osoda, kakor človeku. In ne samo, kakor človek, tudi kakor pesnik ni bil negovan od božic. Njegova trdna vera v prekrasnem sonetnem vencu, da

„Vremena bodo Kranjcem se zjasnila“

mu dopušča drastično, ali zato menda nič manj resnično trditev:

„Slep je, kdor se s petjem vkvarja,
Kranjec moj mu osle kaže...“

In njegova ljubka gazela »Kdor jih bêre, vsak drugači pesmi môje sodi«, vzdihla:

„Razuzdanim bodo moje pesmi prenedolžne,
Al' terc'jalke poreko, da jih je vdihnil zlodi.“

Ah, kateri izmed današnjih naših pesnikov ne bi lahko postavil te stihe kakor motto na svojo zbirko?!... Danes čez pol stoletja!

Ali pri ženah išče zato pesnik miru in sreče in priznanja:

„Jaz pa tebi sami, draga, želel sem dopasti...“

Jeli našel, česar je iskal?! V njegovih pesmih ni onega zmagoslavja velike duše, ki je našla srce sebi jednako. Prosi in upa in boji se, a o sreči ne peva. V njegovih pesmih ni težkih, strastnih akordov odpora in obupa, verze njegove tožne ljubezni čita lahko vsaka institutka, a zato najde vsak površni opazovalec tem več takih temnih tonov v privatnem življenju pesnika. Velika tragika njegove osode nam stopa pred oči in mi čutimo burne vihre, ki so divjale čez njega in njegovo srce in katere je znal on v svojih pesmih tolikrat in tako zamolčati. Komu se ne odpre pogled v žalostno življenje, polno bridkih skrbi in bolestne resignacije, kdor čita v Prešernovem: »Slovo od mladosti«:

Da le petica dá ime sloveče,
Da človek toliko velja, kar plača.

In kdor misli, si vstvari življenje tega prvaka-pesnika v svoji vsakdanji goloti brez sreče in svita. In razume ga, zakaj je ostal sam in nezadovoljen. Niti ljubezen ni mogla umiriti njegovega teženja in upanja po neki daljni, svitli, nedosegljivi sreči.

V njegovih poezijah ni najti globokih filozofskih problemov, in njegovo naziranje žen se nam zdi danes nekoliko staro in plitko. Njegove lepe, nekoliko trmaste, neusmiljene ljubice, brezskrbne, ljubke in zapeljive, ne odgovarjajo več našim nazorom o ženi. Mi jo hočemo globokejšo, resnejšo, sposobno, da stoji ob strani moža ob resnem življenskem boju, mi vidimo v njej tudi družico in prijateljico moža, ne samo lepo, nekoliko muhasto, otročjo, nagajivo ljubico.

Ali jaz mislim, da je tudi Prešeren imel globokejšo misli o ženi, da mu je bila več nego dražestna roža s krasnimi, svetlečimi očmi. In odkritosrčno povem, da mi je Prešeren-človek mnogo bližji in dražji, nego Prešeren-pesnik. Prešeren-pesnik ni bil vedno odkritosrčen. Svoje sladko-tožne tožbe, svoje ljubke za ljubljene vzdihne je dal svetu, svoje duše ne. Preveč nazadnjaštva se je še takrat širilo med nami, preveč tesnosrčtva je kraljevalo od Ljubljane doli do zadnje rovtarske vasi. Sam poje v »Novi pisariji« z bridko satiro:

Bom pel: gosence káj na repo var'je,
Kak prideluje se krompir najbolji,
Kako odpravljajo se ovcem garje...

In v takih razmerah naj bi dajal nehvaležnim »Kranjcem« dragotinje svojega najintimnejšega čustvovanja, skrivne drhtaje svojega srca, velike boje svoje duše?! Ako so njegovo svitlo umetnost zvali pohujšljivo, ako jih ni omamilo prekrasno blagoglasje njegovih sonetov, kako bi prodrli stih elementarnega, brezobzirnega pesniškega vznešenja v poštene dušice naše stare garde!

Kako globoko nam seza pesnik v najglobokejše čute, v najsvetejše globine naših duš, kadar ne skriva

svojih čustev pod ironičnim posmehom, kadar se mu obraz ne smehlja v lehkomišljeni nagajivosti zaljubljenca in kadar se ne postavlja v nekoliko prisiljeno pozo sentimentalnega nesrečneža.

Koliko finega psihološkega opazanja je v resni, ponosni pesmi »Sila spomina« :

...Vendar na mene še nekaj te veže,
Káj da je, komaj med nama se vé...

V dveh kratkih stihih nam karakterizira duševno dispozicijo nezveste drage, hipnotično silo svoje kratke ljubezenske sreče, ki mu nareka ponosno:

..... al' mene po sili
Pomnila bodeš do zadnjega dne.

Rekla sem, da nas je Prešeren — poznal, poznal v dno naših duš. In če bi ne bil nič drugega speval, nego ono divno, v svoji priprostosti tako globoko pesem »Nezakonska mati«, bi bil velik in zaslužil bi slavo, ki mu doni sedaj — tako pozno! Ali se more finejše prikazati ženska duša z vsem svojim neizcrpljivim bogatstvom ljubezni, kakor je storil to Prešeren v svojih stihih?! Potem, ko pripoveduje mlada mati vse gorje, ki ga je prebila, ima za nezvestega dragega samo tožen vzdih:

Šel je po svetu, Bog ve kám,
Tebe in mene ga je sram.

Druzega nič! Nobenih očitanj, nobene kletve, nobene obsodbe, le ono bridko: —

Šei je po svetu, Bog ve kám...

Ne obsoja ga, ne kolne ga, — morda ni mogel drugače, morda je bil preslab, da se reši težkega jarma javnih predsodkov, morda... morda je bil pesnik sam ta: »Šel je po svetu, Bog ve kám...

In zopet mi je žal, da ne živi Prešeren danes življenje, katerega je začel pred stoletjem, žal mi je,

da ni danes na cenitu svoje mladosti in svojih sil. Njegova lira bi donela v vseh akordih, ki so odzvanjali v njegovem srcu, peval bi vse, kar je kedaj živelo v njegovi duši. Današnji farizeji bi vstajali in sodili, kakor so sodili pred pol stoletjem drugi. Ali našel bi tudi svoje apostole, svoje zvesto publiko, ki bi ga razumela in katere bi ne bil našel pred pol stoletjem. In ko je takrat peval, poln nemira:

Ko brez miru okrog divjam,
Prijatli vprašajo me, kam.
.....
Oblak ne ve, in val ne, kam,
Kam nêse me obup ne znam, —

v boli in negotovosti še vedno pazeč na to, da pokaže svetu kolikor manj svoje duše, je vendar odkril za trenotek osebnost tako bogato nemirnih, silnih čustev, tragičnih konfliktov, da skoro ne spoznamo v njem več pesnika sladkosentimentalne »Luna sije« in porogljivo se smeječe maske pikrega satirika. —

Ne znam pisati globokoumnih razprav, niti nisem dovolj naivna, utapljati se v slepem, sentimentalnem navdušenju; meni manjka morda pravi smisel za pesništvo, ne zanimam se niti za literarno historijo niti za jezikoslovje, ali to, kar občudujem v Prešernu, je morda svetejše, in dragocenejše, kakor divna, mamljiva lupina, za katero se vnemajo drugi; občudujem Prešerna — pesnika, njegove nedosegljive sonete, ostre pšice, božajoče ljubavne pesmi, ali v hramu mojega srca stoji zapisanih v svetem spominu le nekaj redkih verzov, kjer Prešeren ni znal, da je pesnik-umetnik, kjer je bil pesnik — človek. To je moj Prešeren!

Zofka Kveder.

Prešeren in ženstvo.

— e —

I.

V poezijah Prešernovih in v njegovem življenju igra ženstvo veliko ulogo.

»Strunam« vелеva, naj naznanjajo ljubemu dekletu srčne bolečine. Pesmice mu razpenjajo »repetnice« le, če jim zasije luč njenih oči; zato jo v »Prošnji« in v sonetnem vencu prosi, naj mu ne skriva milega obraza, saj je vendar življenja njegovega magistrale. Tako zveni s Prešernovih strun le »Kranjic lepota« in »čast neusmiljene device«.

Milosti išče pri njej, zakaj ona je zapovedujoča gospa, a on je sluga pokoren; »siromak ne ve, kak bi ji ustregel« (Gazela 2.). »Ukaze« njene seveda rad

izvršuje, ker ji »želi v ljubezni služiti«. Ko pa se ga vendar ne usmili »prva ljubezen«, mu »obup topi srce«, ali »v samoti iz oči mu solza lije« ali pa »brez miru okrog divja«, ker »pred obličje nje ne sme«. Te divje bolečine izroča strunam, da bi one »omečile neusmiljeno srce«, pa »od straha, da nadležne poezije — bi ji ne bile, mu srce trepeče«. Toda »Severe, prevzetne deklice niso omečile njegove pesmi vse«; zato »v nemar je dalje živel, manj svet, ko razuzdan«, nazadnje pa »ne ljubci bit na poti, smrt v strupu si je pil«. Tako ga je rešila življenja peze »zadnja ljubca — bela smrt«.

Strune tako ponižnega sluge so kajpada »pre-slabe, peti boje nam sloveče«.

Pač enkrat nam je pel boj, boj tam na Ajdovskem gradcu, enemu junaku je položil junaške besede na jezik, da »manj strašna noč je v črne zemlje krili, ko so pod svitlim solncem sužnji dnovi«; to je Črtomir, ki s tovariši, »kterih rama se ukloniti noče«, kljubuje v temni noči sovražniku in elementom.

A v »Krstu« samem postane Črtomir spet suženj, sluga pokoren svoje Bogomile.

Imponira nam Črtomir v »Uvodu«, ko pravi, da hoče to noč ali najti tja pot, kjer si sinovi Slave »prosti volijo vero in postave«, ali pa častno umreti na bojišču. Zaran po boju je med padlimi junaki »Valjhun zastonj tam iskal mlado lice« Črtomirovo — pobegnil je, morebiti k svobodnim slovanskim bratom, da od ondod reši svojo domovino? Ne, marveč

„bila je lepa, Bogomila! tvoja
podoba, ki speljala ga je z boja«,

z boja ob Ajdovskem gradcu.*) Ko jo je živo ugledal, pa je pozabil popolnoma svoj prvi ideal: svobodo domovine ter se v ekstazi popne do malo moških in še manj rodoljubnih besed, da naj brije zdaj po domovini viharjev sila, njemu tega ni mar, ideal edini mu je odslej Bogomila. Nje ljubezni polna skrb za njegovo blaginjo ga tako gane, da izpregovori ne-junaške besede:

Dokler krvi ne uteče zadnja sraga
in groba temna noč me ne objame,
ti sužno moje bo življenje celo;
ti gospoduj čez vero, misli, delo,“

Prodal je torej ženski svoj moški ponos in postal njej najponižnejši suženj. Ker nima verskega prepričanja, rad sprejme krščanstvo, če ga Bogomila — vzame. Tak egoist ostane, dokler ga ne prešine rajska lepota nesebične ljubezni Bogomiline.

Junaki, kakoršen je Črtomir pogan (v Krstu), so prej označeni Prešernovi »pevci«, v Prekopu in Neiztrohnenem srcu, tak je Prešeren sam kot sluga svoje ljubice.

Taki nesrečniki, ki si od nesrečne ljubezni ujedajo srce, so izgubljeni v tem edinem čuvstvu, živijo pasivno življenje, sebično življenje, se ne vznesejo do misli za občnost, javnost — taki možje ne rešijo naroda. Značajev Prešernova poezija ne vzgaja.

II.

Pesnik, enak pevcu, »ki je Leonore pel Estijanske imenitne hvale«, zlasti pa se v sonetih meril s Petrarko, ne more pozabiti svojega dekleta:

al srce mi drugo vstvari,
al počakaj, da to bit
v prsih neha — Bog te obvari —
prej ni moč te pozabit...

*) Poveljnik pobegne z bojišča zaradi ljubice!! In če je radi nje pobegnil, zakaj pa potem ob bohinjskem jezeru »življenje meni si vzeti v slepi veri?« in še le zdaj mu predrzno roko ustavi — Bogomila? Tu ni vse jasno.

»Zdravilo ljubezni« je mladeniču, izgubivšemu ljubico — bela smrt. Toda ženska je nezvesta in takšno nam kaže več njegovih pesmi: Zašlovo, Izgubljena vera, Mornar, Ribič, Ženska zvestoba. Tem nežnejše nam slika tista bitja, ki so se jim izneverili moški, prim. Zapuščeno in Nezakonsko mater; sem spada tudi »Pesem od zidanja cerkve na šmarni gori« Niti vera pa ni ljubezni ustavila »Judovskemu dekletu«.

III.

Za onimi »mokrocvetočimi rožicami poezije« in za temi dovršeno lepimi baladami nezvestobe ženske pa čitaj poizvode kakor »Dekletom«, »Sila spomina«, »Od železne ceste«, »Hčer in svet«, »Učenec«, »Turjaška Rozamunda«, »Zarjavela devica«, »Tri želje«, in razjasnila ti bosta tužni obraz humor in realizem. Seve ti, prevzetnica, »varuj, varuj, da priletna

samka se ne boš jokala!«

s turjaško Rozamundo, ki je iz ošabnice posvetne postala »čast ljubljanskih nun«, ali pa stokala s tridesetletno »Zarjavelo devico«:

Čakala sem boljšega,
čakala sem goršega,
dokler me pozabil je,
z drugo se obabil je —

ali pa ga boš, preširnica, ki »možake si dolgo vodila za nos«, na zadnje staknila, ki bo ti kos — »Povodnjega moža«: z gromom svoje godbe bo on dalj takt bitju tvojega srca, dokler se ne izgubiš z njim za večno v šumečih valovih strasti.

Mladenič, tebi pa ni treba pretakati solz — njo, prevzeten bodi; če bi te rada pozabila, pa je »Sila spomina« taka, da »po sili — pomnila bo te do zadnjega dne«. Nikar se ne boj, da

„po nje zgubi,
ako ljubi
druzga, počlo bi srce“;

oni »Učenec«, ki mu je predpust vzel nevesto, se je gotovo potolažil, ko so se mu v postu vremena zjasnila. Veselo življenje te čaka:

Sam se po železni cesti
vozil boš iz vasi v vas;
drugo ljub'co v vsakem mestu
imel boš za kratek čas

Če ne boš javkal, priteče morebiti ona za teboj, malo ponižana, in ne bo ti treba peti o »Ljubezni tiraniji«, zakaj enakopravnost bo stopila namesto ljubezenske sužnosti, ki je hujša, »kakor trpé med Turki jo kristjani«.

IV.

Tako realen je bil v ljubezni pač Prešeren za-res. Sonetnega venca ne smemo pretragično razumeti; v njem je več Pretrarkovega trubadurstva, romantične umišljenosti, nego resničnega ognja, istinitih solz. Saj je znano, kako zadovoljen je bil pesnik, ko je zvedel, da se je Primčevka jezila zaradi njegovih pesmi.

Julija Primčeva ni bila ne prva ne zadnja. Že pred Veliko nočjo l. 1833. piše Čelakovskemu, da je

»tako zanikrn pisar, da se mu je ljubezen z nekakšno gospodično v Gradcu le zavolj tega podrla, ker ji je premalokedaj pisal«. Romanca »Učenec« z »lepo Reziko nemškuto«, ki je baje bila Kristofova Rezika iz Židovske ulice v Ljubljani, je bila objavljena že l. 1832. Istega leta dne 5. februarja poroča Čopu iz Celovca: »Die Laibacherinnen scheinen mir im allgemeinen hübscher zu sein, als die civilen Klagenfurterinnen; jedoch hat eine der letzteren einen Eindruck auf mich gemacht, von dem jemand nichts erfahren dürfte«. To

se pravi: imel je v Ljubljani ljubico, pa se je zagledal tudi Celovcu, toda o tem bi ljubljanska 'deva ne smela nič zvedeti — »drugo ljubco v vsacem mesti«.

Plesal je v ljubljanski kazini s »kranjskimi« devojkami; ena izmed teh se je l. 1841. odlikovala po tem, da je »skoro uvék kranjski govorila«; Prešeren jo je seznanil s Stankom Vrazom, bogato hčer nekoga trgovca, »poslenu gospodaricu u kući« (Vraz, Djela V. 228).

Dogodki zadnjih let so deloma znani, deloma se skrivajo za neosnovanimi govoricami.

Ob Prešernovi stoletnici.

Osemnajsto stoletje, stoletje velike francoske revolucije, in stoletje devetnajsto prinašata novo gibno silo v razvoj človeštva — narodnostno idejo. Prejšnja doba, srednji vek, pozna sicer razne narode, toda ne pozna narodnostnega čuta, ljudje se ne zavedajo svoje narodnosti. Prve začetke te nove ideje pomenja reformacija kot boj proti cerkvenemu in državnemu univerzalizmu.

Ljudje se začenjajo zavedati, da niso samo kristijanje, ampak da jih med seboj družijo a na drugi strani zopet ločijo še razne vezi, glavno jezik. Narodnostna ideja se je širila iz Francije do Nemškega in odtod je prešla tudi k Slovanom. Povsod postaja prepород, narodi se vzdigajo, zavedajo svojih dolžnosti in pravic ter zahtevajo, da se razvijajo po svoje.

To je bil politični, literarni in jezikovni prepород.

Prešeren je prepородitelj in buditelj slovenskega naroda v tem zmislu — to je velika njegova zasluga.

Skrb vsakega poedinca in vsakega naroda mora biti, da ne izgine brez sledu, da po njegovi telesni smrti ostane nekaj, kar bi moglo prispeti k daljšemu razvoju. Telesna smrt ne sme biti obenem njegova duševna smrt. Mnogi narodi so že davno izumrli, a njih dela še vedno žive in so v marsičem še dandanes temelj, na katerem se razvijamo mi. To so kulturni narodi — v nasprotju z mnogimi drugimi narodi, ki so se prikazali na pozorišču zgodovine, nekaj časa

žili a zopet izginili brez sledu, ne zapustivši nič, kar bi moglo obogatiti človeško spoznanje na tem ali onem polju. To so nekulturni narodi, katerih telesna smrt je pomenjala hkrati tudi duševno. Niso zapustili nič, kar bi kot plod njih osebnosti in posebnosti vplivalo na daljše delovanje človeštva. A to je najžalostnejša usoda, ki more zadeti bodisi posameznika bodisi narod — duševna smrt, ko mora zgodovina izreči nad njim obsodbo: živel je zastoj!

Prešeren je obvaroval slovenski narod take smrti, naš narod v povestnici ne izumre, čeprav bo moral morebiti izumreti telesno. Prešeren nas je uvrstil med kulturne narode — to je velika njegova zasluga.

Ni se nam bati duševne smrti, pač pa telesne. Najbolj proslavimo Prešerna in pokažemo svojo hvaležnost, ako mu postavimo živ spomenik v narodu s tem, da ga ohranimo in mu omogočimo pognati iz sebe še mnogo plodov svetovne veljave.

Narodnostna ideja se razvija in sprejema drugačno obliko. Za Prešerna je bil naš prepород jezikoven, to je bila prva naravna stopinja. Dandanes je ta prepород ponekod že zvršil svojo nalogo. Potrebujemo socialno-gospodarskega prepорода. Daj Bog, da najde slovenski narod mnogo prepородiteljev v tem zmislu, ki mu zagotove telesno življenje, kakor mu je pridobil Prešeren duševno življenje!

Dragotin Lončar.

Slava Prešernu!

Slavoljub Podslapinsky.

Jedno stoletje zatonilo je v morje večnosti, odkar je nebo poslalo Slovincem največjega velikana duha — dr. Frana Prešerna. Malo je jedno stoletje v večnosti, v vesoljstvu, katero nima izhoda, ne začetka, ne

konca, veliko pa se lahko zgodi v jednom stoletju, veliko se lahko zgodi, kar upliva še tisočletja na razvoj človeštva. Človeštvo hiti vedno naprej po poti napredka in razvoja, kateri napredek in razvoj pa se

vrši tako polagoma, da sodobni ljudje to komaj opažajo. Čim pa končuje jedno stoletje, lahko je napraviti bilanco, iz katere se jasno razvidi napredek minolega stoletja, iz katere se pa lahko razvidi tudi uzroke, kateri so napredek zavirali.

Osemnajsto stoletje rodilo je francoske enciklopediste, kateri so s svojimi deli pripravljali pot prvi francoski revoluciji, ki je dala narodom evropskim prvi migljaj, naj se otresejo sramotnih spon despotizma, absolutizma, duševnega suženjstva in telesnega robstva. Ker pa človeštvo še ni bilo zrelo za velike pridobitve francoske revolucije, se na teh pridobitvah tudi ni moglo takoj okoristiti, ampak je napravilo to svobodo na način, kakor bi napravil nezrel, lahkomišljen mladenič dedščino svojo, ako bi ga izpustili izpod varuštva. Človeštvo prišlo je pod kuratelo jednega Napoleona, kateri je delil in krojil človeške pravice, po svoje. Napoleon je izšel iz revolucije, in to ni ostalo brez upliva niti na njega. Vodnik smatral je Napoleona celo za nekakega odrešenika, ko je zapel:

Napoleon reče:

Ilirija vstan!

Vstaja, vzdihaj,

Kdo kliče na dan?

V Napoleonu bil je še vedno duh francoske revolucije, in zato je Vodnik pričakoval od njega rešitve za svojo nesrečno domovino. Z bitko pri Waterloo, z drugim zavzetjem Pariza, pa so bile vničene skoro vse pridobitve prve francoske revolucije. Na mesto svobode, na mesto človeških pravic, stopilo je zopet gospodarstvo despotizma, gospodarstvo policije in biraštva, krutejše nego kedaj poprej. Kljub temu pa je tlela na skrivnem še vedno iskra, katero je bil zanetil francoski prevrat v srcih evropskih narodov. Tudi v narodu slovenskem se je začelo v oni dobi nekaj gibati, tudi naš narod se je začel v oni dobi zavedati, da je narod, da moramo tudi Slovenci živeti kot narod; začelo se je mej nami neko veselo dviganje, četudi je bilo našim dijakom v oni dobi v šoli prepovedano govoriti v materinem jeziku, četudi se je smatralo za panslavista vsakogar, kdor se je javno priznaval Slovincem. V oni dobi torej, ko se je z železno roko uduševalo vsaki narodni pojav, ko se je že v kali zatiralo vsako svobodno gibanje, v oni dobi se je pojavil mej Slovenci največji slovenski pesnik — umetnik in mislec — dr. Fran Prešeren.

V devetnajstem stoletju začeli smo Slovenci šele živeti življenje kot narod, šele z devetnajstim stoletjem začel se je naš narod zavedati, da moramo tudi Slovenci živeti kot narod in uživati svoje pravice kot narod. Ko bode bodoči zgodovinar popisaval zgodovino našega naroda, povdarjal bode gotovo, da je devetnajsto stoletje ono stoletje, katero je obudilo narod slovenski iz dolgega spanja k novemu, čilejšemu življenju. In pri tem bode zopet povdarjal, da ima velikan duha dr. Fran Prešeren veliko, silno veliko

zaslugo na tem, da je narod slovenski v tako težavnih razmerah, ob tolikem nasprotstvu od zgoraj, od desne in leve, vendar tako sijajno napredoval; napredoval sam iz sebe, iz lastne moči. V dobi, ko se je pojavil na obnebu takrat še nezatne slovenske literature Prešeren s svojimi poezijami, v tej dobi smatralo se je, kakor omenjeno za panslavista, kdor se je javno priznaval Slovincem. Prešeren pa je kljub temu bogatil dan na dan naše slovstvo s krasnimi zakladi svojega velikega duha, odkrival je spečim svojim rojakom in strmečemu vnanjemu svetu bogatstvo, krasoto in gibčnost našega jezika. In da nimamo drugega dokaza o velikem rodoljubju Prešerna, zadosten dokaz je že dejstvo, da je Prešeren v dobi, v kateri je živel, podal narodu svojemu tako divnih, po vsebini in obliki dovršenih poezij. Vzgojen v nemških šolah, v nemškem duhu, je on vendar izlival čute svojega srca, plodove svojega uma, svoje misli v slovenske verze. In to je več nego zadosten dokaz, da je Prešeren ljubil svoj narod z vso vnemo, z vso silo velike svoje pesniške duše. On je pretekel svojo dobo, in njegovi sodobniki ga niso umeli. Niso ga umeli, ker naš narod takrat še ni bil zrel, da bil zamogel umevati moža, kakor je bil Prešeren. Tudi mi Prešerna še ne umejemo docela, nismo si še dovolj svesti, kaj je Prešeren našemu narodu, ne zavedamo se še popolnoma upliva, katerega je vršil in še vrši na slovenske pisatelje. Naša dolžnost je, da Prešerna častimo, ne samo kot pesnika, umetnika, ampak tudi kot človeka, kot rodoljuba.

Nesrečen v vsem življenju svojem, odseva iz večine njegovih poezij neka trpkost, neka otožnost, melanholija in pesimizem. Kako britko toži, ker ga je želja po uku spravila proč iz domače vasice Vrbe, v goljufivi svet!

Ne vedel bi, kako se v strup preobrača,

Vse, kar srcé si sladkega obeta,

Ne bila bi mi vera v sebe vzeta,

Ne bil viharjev notranjih bi igrača.

Prešeren je bil velih rodoljub. Bil je rodoljub, kateri je iskreno ljubil svoj narod in čutil z vso globino svoje velike pesniške duše veliko nesrečo svoje domovine. To njegovo rodoljubje, ta njegova ljubezen se najskrasnejše zrcali v pesmici »V spomin Andreju Smoletu« :

V zemlji slovenski, v predragi deželi,

Ki si jo ljubil prisrčno ves čas,

V kateri očetje so naši sloveli,

Ktera zdaj ima grob komaj za nas!

Tako prisrčno, tako milo! Kako tožno in pomenljivo se glasi zadnja vrstica:

Ktera zdaj ima grob komaj za nas!

Samo iz te vrstice odseva, kako zelo je Prešeren ljubil svojo nesrečno domovino, kako je pa on tudi čutil in trpel z nesrečno domovino svojo:

Ktera zdaj ima grob komaj za nas!

Koliko je povedano v teh malih besedah! Več nego bi mogle povedati cele strani! Da, tako more

peti o domovini svoji le pesnik, ki ni samo velik pesnik, ampak tudi velik rodoljub!

To rodoljubje Prešernovo pa se krasno zrcali tudi v »Krstu pri Savici« :

Na tleh leže slovenstva stebri stari,
V domačih šegah utrjene postave;
V deželi parski Gesel gospodari,
Ječe pod težkim jarmom sini Slave,
Le tujcem sreče svit se v Kranji žari;
Ošabno nosijo ti po konci glave...

Ali niso narekovale Prešernu teh verzov žalostne razmere, v katerih se je nahajal naš narod za njegove dobe? Mislim da!

Le tujcem sreče svit se v Kranji žari! Ali ne veljajo te besede velikega pesnika tudi za našo dobo, za naše razmere? Žal, da je še vedno žalostna istina, da :

Le tujcem sreče svit se v Kranji žari,
Ošabno nosijo ti po konci glave...

Žal, da je tako!

In s tem sklepam skromne svoje vrstice, z željo, da bi si, ako ne moremo posnemati Prešerna-pesnika in umetnika, prizadevali, da ga posnemamo kot rodoljuba, da tako skupnim in složnim delom dosežemo, da se vresničijo preroške besede pesnika, katerega spominu sem posvetil te vrstice, namreč da :

Vremena bodo Kranjcem se zjasnila,
Jim milše zvezde, kakor zdaj sijale!

Naše državljske pravice.

Spisala Danica.

Zdaj baš, ko razsaja najkrutejši volilni boj po deželah naše očetnjave, je menda tudi umestno spregovoriti besedo o volilnem pravu ženske. Mislim, da je postalo to vprašanje aktualno i za Slovenke.

Boj ženstva za volilno pravo nikakor ni nov. Ako pri nas dosedaj še ni bilo čuti besedice o njem je vzrok temu le ta, da se Slovenci do najnovejšega časa sploh še niso zanimali za žensko vprašanje. Ako pa pogledamo nekoliko čez morje v »obljubljeno deželo« — v Ameriko, videli bomo, da se ženske tam ne bojujejo samo že zdavnaj za razširjenje svojih političnih pravic, ampak da so jih v manjši ali večji meri vže dosegle.

Poglejmo, kaj piše o tem predmetu Eliza Ichenheuser, znana jako energična in marljiva pristašica ženske stvari.

Prva država, tako nam pripoveduje, v koji je bilo dodeljeno ženskam volilno pravo, je Wyoming v Zjedinjenih državah. Pred tridesetimi leti — leta 1869 — dobile so tam ženske vse politične pravice kakor možki, sicer ne na svoje zahtevanje, ampak kot reklamno sredstvo. V Wyomingu je bilo namreč takrat še prav malo ženskih — na 100 možkih jedva 47 ženskih. No, Wyominski očetje so računali, da bodo privabili sè svojim velikodušnim činom ženstvo iz vseh krajev v svoj teritorij, ter so brzojavili svoj ukrep na vse strani.

In ni jih varalo. Vendar so pa dosegli še veliko večji — da-si ne nameravani uspeh. Žensko volilno pravo se je izkazalo prav izvrstnim. Ženske so provzročile, da so se izdali boljši zakoni, prepovedale so hazardne igre, omejile točenje opojnih pijač in onemogočile prostitucijo. Večina ženskih smatra volilno pravo kot pravo dobrodejstvo ter se ga poslužuje z vnemo. Vendar pa nikakor niso zgubile svojega

»ženstva«, svoje mičnosti in niti ne trpijo ne gospodinjstvo ne zakonska sreča ni najmanjše škode.

Seveda se evropski nasprotujoči časopisi ogibljejo strogo vsake notice, ki bi pojasnjevala pravi položaj. K večjemu priobčujejo kako raco iz »New-Yorker Staatszeitung«, koja je ohranila i v Ameriki svoj pristno nemški značaj in kot taka seveda nasprotuje vsakemu svobodnemu koraku ženske.

Nadalje imajo ženske popolno politično jednakopravnost v državah Utah, Kolorado in Idaho. Posebno zadoščenje je utahskim ženskam njih sedanje politično stanje, saj še ni tako dolgo tega, da je bila ženska od utahskih Mormonov še ponižana v sramotno mnogoženstvo. Toda z Mormoni so padle i njihove barbarične šege, in tudi Utah ve poročati samo najugodnejše o svojih izkušnjah z ženskimi glasovi.

Iz Kolorade piše državni tajnik Mygaffey:Nikakor ne moremo zapaziti, da bi bile izgubile naše ženske le kaj onega karakteristika, ki tvori že od nekdanj obćudovanje človeštva. Izkazalo se je nedvojbeno, da zamore ženska obdržati vse svoje lepe lastnosti tudi opravljajoč svoje meščanske dolžnosti...

Tako v državah »divjega zahoda«.

Vzhodne države, ki so organizirane bolj po evropskem kroju, se branijo še z vsemi štirimi ter se oklepajo z vso silo tradicije. Da je pa zmaga ženski zagotovljena, priča dejstvo, da jim je dodeljena že v mnogih državah aktivna ali pasivna ali tudi oboja volilna pravica v občini in v šoli. Kos za kosom si morajo ženske priboriti svoje pravice, a kjer so si jih dobile, tam se kmalu skaže, da je država z njihovimi glasovi le velikansko pridobila.

Tako je pisal n. pr. Bonstonski »Womans Journal« : »Nedvojbeno stojé ženske kot razred visoko nad možkimi; one so le malokedaj zločinke; in pri

vseh nabožnih in filantropičnih zadevah se vdeležujejo v večini. Čim preje vstopita hiša in obitelj v politiko, tem boljše za republiko».

A vendar neče naša stara Evropa še verjeti v zmožnost žensko, vrejevati javne zadeve. Celó dejstva je ne morejo prepričati. Kar dokazujejo dejstva, skuša naše tradicionalno naziranje pobiti s filozofičnimi dokazili. V pedantični naši Evropi mora veljati znanstveni dokaz več, ko živo dejstvo.

Ali se moremo vpričo takih razmer še čuditi, da je naše ženstvo — osobito slovensko ženstvo — tako apatično napram vsemu političnemu življenju? To pač vidijo ženske, da imajo njih bratje, očetje, možje pravico, poseči v javno življenje, razumejo morda tudi razburjenost teh mož za časa volitev, da bi pa reklamirale same tudi takih pravic, ali vsaj del teh pravic za sebe, to jim še zdaleč ne pride na misel. Tradicija jih veže samo na zadeve intimnega notranjega življenja, izključuje jih od vse javnosti, zato niti ne mislijo na to, da bi moglo biti i drugače.

Vzemimo si v izgled delavce, ki so dosedaj tudi živeli v politični brezpravnosti. Tako dolgo so delovali, agitirali in propagirali, dokler jim ni bila dana vsaj trohica pravice. A te trohice se drže krčevito ter je ne izpuste, in slej ali prej si priboré razširjenje svojih pravic do končne enakopravnosti.

Tako naj že i ženska zapusti široko, izhojeno pot tradicije ter naj si skuša pridobiti pravico, kojoj zživati bi moral vsak državljan kot del velike celote — države.

So li ženske manj vreden del te države nego možki? Bi-li mogla država obstati, procvitati, razširiti se brez ženskih? Ne, ženske so tudi neobhodno potreben del države, in zato jim grejo vse pravice državljanov, pred vsem najiminitnejša pravica — volilno pravo.

Zakaj naj bi bile ženske primorane gledati z rokami pod predpasnikom, kako drugi oskrbujejo javne zadeve, ne da bi smele tudi poseči vmes?

Očita se ženskam, da o politiki nič ne razumejo. Seveda ne, ker jih še ni nikdo navajal, vglabljati se v njo. Med tem ko se pogovarjajo možki o političnih dogodljajih, premlevajo ženske le svoje čenče o poslih, o toilette-ah in o lišpu. Saj ni običajno, da bi se vtikale v možke resne pogovore. Prekoračiti meje običajnosti pa je uže čin srčnosti — tega se ne upajo niti možje. Ali naj zahtevamo od ženskih več poguma? Ne zamerimo tedaj ženskam njih politične nezrelosti.

A poskusite jih le enkrat vpeljati v tajnosti politike in oprijele se je bodo z ravno tistim razumevanjem kakor možje. Pretrgati treba le meje običajnosti.

In zakaj bi pa ne bile naše ženske sposobne stopiti na volišče? Ako delujejo Američanke tako uspešno v javnosti, ako se jim je posrečilo oblažiti boj na volišču in uvesti bolj dostojen ton, zakaj naj

bi ne zogle tega naše ženske? Ali so mar slabše od Američank? Ali so njih duševne zmožnosti manjše?

Možki se tudi vedno tresejo za dostojanstvo žene, ki bi trpelo v ljutem boju v javnem življenju. Kaka ironija! Kaj ne trpi žensko dostojanstvo prav nič pod pestmi podivjanega moža, ali prav nič ne trpi pod šikanami hudomušnega hišnega gospodarja? Ali ne tepta prostitucija v blato ženskega dostojanstva? Zakaj se je možje neki ne branijo, zakaj ne delajo z vsemi sredstvi za njeno odpravo.

Ne, najljutejši boji v javnem življenju ne bi mogli ponižati ženskega dostojanstva bolj, kakor to stori možka brutalnost med štirimi stenami intimne domačije.

Kot uprav kričeče nasprotstvo pa ženskam nikdo ne brani volilne agitacije v prid možkim volilcem. »Krščansko« ženstvo tvori takorekoč trdno falango (kakor n. pr. na Dunaju) v agitacijske namene. Krščanske žene uprizarjajo shode, govorijo javno, hodijo od hiše do hiše agitujoč za kandidate svoje stranke. A nikdo jim ne očita neženskega vedenja.

Le na volišče ne sme stopiti ženska, to se ne vjema z njeno nežnostjo.

Naj razumi to, kedor more.

Koder se je pokazala ženska v družabem ali javnem življenju, vsepovsod je provzročil njen nastop oblaženje v vedenju. Ženske so še vedno znale prisiliti moža k dostojnejšemu nastopanju v njih družbi.

Ravno tako bi vplivala ženska ne samo pri volitvah, ampak tudi pri parlamentarnih zasedanjih. Možje sami med seboj imajo vedno tendenco, zabresti v cochonerijo, le ženska zamore vzdržati dostojen ton.

Žensko gibanje vseh dežel si je zapisalo na svoj prapor kot prvo zahtevo polit. ravnopravnost z možem. Zavedne ženske vseh narodov so jedine v tem, da ne odnehajo, dokler si ne priboré aktivne in pasivne volilne pravice.

Ali hočemo zaostati me Slovenke za drugimi?

Letošnje volitve v državni zbor bodo kmalu končane. Gotovo vstrepeta tudi marsikatero žensko srce v nemiru ob izidu. Saj i nam ženskam ne more biti vse jedno, kedo je izvoljen. da-si se same ne smemo vdeležiti volitev. Baš letošnje volitve nam pa lahko pokažejo, da smo i ženske pri volitvah faktor, na kojega se treba ozirati. Saj se ne obrača samo klerikalna stranka z vsemi sredstvi, ki so ji na razpolago — z leco in spovednico do ženstva, ampak tudi liberalna, svobodomiselnostna stranka apelira na sodelovanje zavednega ženstva. No, to zavedno ženstvo bode iz tega znalo spoznati, da je prišel čas, ko treba konec napraviti ženski pasivnosti. Naj bi nas našle prihodnje volitve že v popolnem številu na volišču, izvršujoče i dejansko našo dolžnost kot zavedne državljanke.

Seveda ne bodemo dosegle nikdar volilnega prava, ako ostanemo mirno doma, samo s pobožno željo, da bi se nam podelila pravica. Pravice ne

prilete samovoljno čakajočemu v krilo — treba si jih je priboriti. Zato nam pa treba pogumnega nastopanja, skupnega delovanja z naprednim ženstvom drugih kronovin.

Le s tesno in vsestransko organizacijo bode mo gočekaj doseči.

Bliže ko državnozborske volitve in za širše mase tudi umljivejše so občinske volitve. Glavno pozornost naj bi tedaj obračale ženske na pridobitev občinskega volilnega prava. Tu nam je odprto široko polje delavnosti. Kajti ženstvo se mora k samostojnosti še le odgojiti, in to delo je v prvi vrsti naloga zavednih, pogumnih ženskih, ki se ne boje predsodkov in tudi ne odnehajo ob uporabi za grizenih nasprotnikov.

Od moža nam tega dela ni pričakovati. Pri ženskem oslobojenju velja bolj ko drugje: pomagaj si sama, in Bog ti pomaga.

V prvi vrsti naj bi si pa skušale ženske dobiti besedo pri šolstvu. Če nič drugega ne, vsaj vzgoja otrok, njih pouk in izobrazba spada v ženski delokrog. Število učiteljic se množi od leta do leta, a vendar nima ženska nobene besede v šolskih zadevah. Ona ima samo pravico, mučiti se za slabo plačo na najslabših mestih, vse drugo so si točno rezervirali moške. Zato se potrudi ženska, da ji bode dovoljen vstop v krajni, okrajni in deželni šolski svet in pribori naj si mesto nadzorovateljice. Baš šolstvo smatraj ona za svojo domeno.

Toda vsega tega ne bomo dosegle, ako se ne združimo v organizacijo. Redna organizacija je prvi pogoj vsakemu uspehu. Dokler se slovensko ženstvo ne bode znalo ogrevati za organizirano delovanje, tako dolgo je odveč vsiljevati mu aktualnih nasvetov.

Vzdigni se tedaj, slovensko ženstvo, da te najde novo stoletje pripravljeno na boj!

Rojaki!

Sto let je minilo 3. decembra, odkar se je porodil slovenskemu narodu njegov največji pesnik, katerega ceni ves narod in s katerim se sme dičiti tudi mej tujim svetom — France Prešeren. Pesnikovo znamenitost na široko razkladati je povsem nepotrebno; istotako neumestno pa bi bilo dokazovati, da zasluuje pesnik ne samo, da ga čitamo in se ž njim ponašamo, nego tudi, da njegovemu geniju postavimo viden znak svojega čišljanja in svoje hvaležnosti. Ta misel je vodila podpisani odbor, ko je svojedobno izdal in pozneje ponovil poziv do slovenskega naroda, da naj prilaga svoje doneske, ki bi omogočili povzdigniti pesniku dostojen spomenik v srcu slovenskega naroda, v beli Ljubljani, kjer je pesnik pel svoje nesmrtno poezije ter ž njimi naslajal svoje sodobnike in potomce v vseh pokrajinah, kjerkoli se glasi slovenski jezik. V svojih oklicih je odbor za povzdignenje Prešernovega spomenika pozival Slovenke in Slovence vseh stanov in vseh pokrajin, da skupno pripomorejo proslaviti pesnika, katerega pač smejo smatrati za svojega pesnika vsi člani slovenskega rodu, ob enem pa osvetliti lice tudi slovenskemu narodu, ker bi njegovo zanimanje in njegova požrtvovalnost pričala, da ve svojim zaslužnim možem izkazovati svojo hvaležnost. Pesnikov spomenik naj bi bil torej viden znak narodovega spoštovanja in njegove hvaležnosti do svojega imenitnika, — ob enem pa tudi bodrilo mladini in odraslim, da se ogrevajo o njegovem vzgledu za vse one ideale, katere je gojil pesnik sam. Katera prilika pa bi bila

primernejša za povzdignenje takega spomenika ko stoletnica Prešernovega rojstva?

Odbor se je čvrsto nadejal, da bode mogel ta dan, 3. decembra l. 1900. proslaviti z odkritjem spomenika. Res so se v začetku s pohvalno vnemo odzivali Slovenci in Slovenke in zbrala se je prilična svota. Nadejajoč se popolnemu uspehu, je razpisal odbor natečaj za načrte Prešernovemu spomeniku. Tekmovalo je šest umetnikov slovenskih s sedem načrti, ki so bili vsi bolj ali manj zanimivi. Prvo nagrado je dobil g. Ivan Zajec na Dunaju, kateremu bi bil odbor tudi poveril izvršitev spomenika, ki ima biti kras prestolnici slovenski, in trajen spomenik, dostojen pesnika, kateremu bode povzdignjen, umetnika, ki ga izvrši, in naroda, ki ga svojemu pesniku postavi, ako ne bi bilo nedostajalo onega, brez česar se ne da nič izvršiti — denarja. Nabrana svota ne naša niti polovice onega denarja, ki je potreben za povzdignenje spomenika.

Ker pa je častna dolžnost narodova, da ne zaostane započeto delo, da ne poneha z dolgim odlaganjem projektanta umetniški zanos, s katerim nam obeta ustvariti delo, ki bode ponos naroda slovenskega, obrača se podpisani odbor ponovno do celokupnega naroda slovenskega, da vsak član njegov po svojih močeh pripomore srečno dovršiti započeto delo. Odbor ve dobro, koliko narodnega davka plačujejo Slovenci in kako žulijo ti davki posebno one Slovence, ki so oddaljeni od središča slo-

venskega in izloženi navalu tujčevemu. Ali Ljubljana ne zmore vsega, pa tudi samo Kranjska ne; saj tudi Ljubljana po mogočnosti prispeva kulturnim potrebam oddaljenih rojakov. Ker pa je Prešeren vseslovenski pesnik, zato se obrača odbor do vseh Slovencev in Slovencev ter jih ponovno poziva, da občine, društva in posamezne osebe žrtvujejo svojim sredstvom primerno svotico v svrhu, ki bode celokupnemu Slovenstvu v ponos in moralno korist.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1900.

Za odbor za napravo spomenika Francetu
Prešernu.

Ivan Hribar, župan, t. č. predsednik. Rajko Perušek, c. kr. profesor, t. č. podpredsednik, Fran Trdina, mestni knjigovodja, t. č. tajnik; dr. Josip Stare, c. kr. tajnik finančne prokure, t. č. blagajnik; dr. Maks Pirec, odvetnik, Andrej Senekovič, c. kr. gimnazijski ravnatelj, dr. Ivan Tavčar, odvetnik, t. č. odborniki.

Ženske v Rusiji.

Dr. S. M. Cinkin: Žensko vprašanje. Sociološki poskus. Moskva, 1900. Cena 50 kop.

Iz glavnice privedene (navedene) knjižice je prosto, i vsebina njena ni ravno složna (sestavljena, komplirana).

G. Cinkin razsmatra izbrano temo ne ekonomično, a (nego) čisto sociološko. On meni, da bo ženska problema radikalno rešena le edaj, ko se število normalnih zakonov pomnoži do koeficienta, kateri sorazmerno (privede v pravilno razmerje) moški spol ženskim. Tista mogoča sila pa, koja zamore povoljno pomnožiti število normalnih zakonov, se po gosp. Cinkinu zove vseučilišnim naobraženjem. Le vseučilišče more, po mnenju g. Cinkina, povzdigniti žensko do one stopinje duhovnega razvoja, na kateri je bo moški moral podati svojo roko kot ravni (jednaki) podruzi (tovarišici) na potu svojega življenja.

Kakor vidite, recept g. Cinkina je kratek, prost i razumljiv, samobiten (samostalen, genijalen) pa je le toliko, kolikor je smel. Vsi trdijo, da je ženski naobraženost ravno tak potrebna, kakor je potrebna moškemu, vsi, ki bi bili radi, če bi se družbinske razmere mej moškimi i ženskimi spolom uredile na načelih polne ravnopravnosti; vseučilišč pa za ženske tak smelo i s tacimi svrhami, kakor to dela g. Cinkin, do zdaj še menda nikdo ni zahteval, vsaj jaz podobnih zahtev v ruski literaturi nisem srečaval do knjižice g. Cinkina.

Kar se je dozdaj delalo za izobrazbo žensk, delalo se je najprej radi gmotnega zboljšanja ženske usode, delalo se je radi grizljeja kruha itd. Na zapadu Evrope, posebno v Švici, odprli so ženskam vseučilišča, v Rusiji uredili so za ženske visoke naučne tečaje, kateri po svoji kakovosti morejo tekmovali z vseučilišči: vsaj v njih predavajo vseučilišni profesorji i predavajo to, kar predavajo v vseučiliščih. Pa vse to se je delalo i se še dela

radi tega, da bi se ženske naučno kvalifikovale za poprišča, koja so do zdaj pripadala skorej isključno le moškimi, koja so poslednjim davala tudi gmotni i nraveni preves. — G. Cinkin tudi poštevava to kvalifikacijo, poštevava jo tak bezobzirno smelo, da se ne boji nikakih pregrad, nikakih prepon, ni materialnih, ni nravnih, ampak pravi, da ženska mora biti usposobljena na ta isto, na kar se od nekdanj usposobljajo moški, pa ne za to, da bi moškimi odjemale poprišča gmotnega zaslužka, a zato, da bi mu bila doma ravna tovarišica poumu i posrcu, da bi mu odgajala deco, kakor to gre istiniti materi, da bi mu sploh ogrevala domače življenje, da bi mu dom od nje zares bil to, kar navadno imenujejo domače ognjišče, na kojem bi bilo toplo i materi, i otcu, i deci, i sploh vsej družini, ne isključujé poslov. G. Cinkin torej starih ustojev (stebrov) družine ne ruši, kakor to delajo nekteri drugi reformatorji, — voljno ili nevoljno, mi ne bomo tukaj presojali, mi samo kažemo na dejstva. Vzemite io ruskih ženskih i povprašajte jih, zakaj se gonijo toliko za prosveto v poslednjih časih, zakaj drve celimi tropami v stolična mesta, da bi tam hodile na lekcije i vseučiliščne, i visokih ženskih tečajev, zakaj ostavljajo i svoje starše, i svoje otroke, i svoje može, i vse, kar jim je bilo prej tak sveto i drago, povprašajte torej o pričinah (vzrokih) i uzrokih tega ne navadnega broženja (tavanja) i dviženja (gibanja), i vi dobité prav jasen i kategoričen odgovor v tem smislu, da se vse to vrši le zato, da bi priborile samostojnost, ili prav za prav vzmožnost te samostojnosti, koja tiči seveda v gmotnih razmerah družbe človeške; iz io žensk vam gotovo polovina, a more biti celo 9 dá ravno ta isti odgovor, kterega smo nametili mi više v obščih črtah: Nečemo čepeti doma, nečemo hlapčevati doma, mi čemo na

voljo, na občinsko poprišče, na katedro naukov! Gospod Cinkin pa pravi: Ženske, vi imate pravo, a mi, moški, imamo dolžnost, da se na umstvenem poprišču srečamo kak ravnini z ravnimi; življenska poprišča naša pa ostanejo, kakor so bila do zdaj, razna: moško poprišče ostane ulica i trg, žensko poprišče pa naj bo tudi naprej domače, družbinsko. Tudi dalje naj ostane poslom moškim vršiti trudna dela, težavna dela, ki dajejo sorazmerni zaslužek, tudi dalje naj ostane hiša na rokah ženskih, pa ta hiša naj sije bleskom i blagega srca i svitlega uma ženskega.

Jaz ne vem, kaj porečete Slovenke na ta načrt razvozanja ženskega vprašanja. Ga li odbrite, ili ga nazovete premehkim i preslabim, da bi od njega

mogle biti posledice take, ktere bi bile vidne i osezne (da bi jih mogli otipati) tudi nezrečim. To pa vendar dobro vem, da je knjižico g. Cinkina ruska kritika sprejela prav rahlo i dobrohotno, kak liberalna, tak i konservativna, i to javljenje se mi je zdelo tak velikim, tak nenavadnim, tak redkim, da sem se osmelil zabiležiti knjižico g. Cinkina tudi v predelih »Slovenke«. Privrženci starine pri nas do zdaj pač nič niso hoteli vedeti o kakem ženskem vprašanji; g. Cinkin je pa, na prim., vsaj gospodo »Mosk. Ved.« toliko mehko nastrojil (razpoložil) sè svojo knjižico, da ne odrekajo več probujenja i pravičnosti tega probujenja ruske ženske. I to je, po mojem, velika, velika zasluga...

Bož. Tvorcov.

Delavke in žensko vprašanje.

Spisal Rok Drogenik.

V delavskem stanu postaja žensko vprašanje vedno bolj pereče. Na polju industrije dela človeški izum prave čudeže. Dan za dnevom nastajajo novi stroji, ki vedno bolj manjšajo potrebo delavskih rok. Delo, ki ga je prej opravljalo sto delavcev in še več, izvršuje sedaj stroj sam, in to vrhu vsega še mnogo bolje. Tako se število brezposelnih oseb bolj in bolj množi. Glad jih sili, da si kaj prislužijo za potrebni živež, a dela ni, ker opravlja isto njih najhujši konkurent — stroj. Ta položaj delavskega ljudstva pa ume kapitalizem izkoriščati vrlo dobro. Ker je na delavskem trgu preobilo delavne moči, pada ista v ceni vedno nižje! Delavec ne more zahtevati za svoje delo toliko, kolikor je v rešnici vredno, nego je primoram delati za vsako ceno, ako hoče živeti! Če si drzne zahtevati večjo plačo, pokažejo mu najraje vrata, češ, saj je družih dovolj, ki »radi« delajo za vsako plačo. Človeški želodec pa je zelo samovoljen in noče nič vedeti o kaki redukciji tega, kar mu gre. Človek mora imeti živeža, kolikor ga potrebuje, da si ohrani svoje fizične moči. Ker pa mož ne zasluži toliko, da bi mogel sam preživiti sebe in svojo obitelj, je primorana i žena iti v tovarno in pomagati možu, da zasluži za svoj in za obstanek svojih otrok.

Tako vidimo, da se vedno bolj ruši zakon in oni idealni poklic žene, ki bi se moral zrcaliti v izvrševanju njenih dolžnosti kot soproga, mati in gospodinja...

Mož in žena gresta rano zjutraj vsak po svojem opravku in se vidita zopet šele pozno zvečer. Otroci so ves dan prepuščeni samim sebi in nikdo se ne briga za njihovo vzgojo. Kako lahko zajdejo v slabo tovaršijo in se popačijo! Že v svoji najnežnejši mladosti morajo pogrešati skrbne materine roke, ki bi

jih negovala. Komaj pa isti nekoliko odrasejo, morajo tudi oni že v tovarno, da pomagajo roditeljem skrbeti za vsakdanji kruh.

Dolgotrajno in za njih starost često pretežno delo posuši jim že v rani mladosti najboljše telesne in duševne moči, da postanejo brezčutni za vse, kar je lepo in plemenito. Da se dandanes dogaja toliko zločinov, je, kakor priznано, kriva slaba vzgoja mladine, kateri pa je največ krivo socijalno zlo — vzlic temu, da so nekateri filistri drugačnega mnenja. —

Tako vidimo, da boj za obstanek vedno bolj razdira vez med ženo in možem in celo med roditelji in otroci!

Naj podpremo to dejstvo z nekoliko številkami:

V glavnih industrijalnih državah znaša število žensk, ki delajo v tvorniških podjetjih *):

na Angležkem	4 ¹ / ₂ milijonov
» Francoskem	3 ³ / ₄ »
» Nemškem	5 — »
» Avstro-Ogrskem	3 ¹ / ₂ »
v Italiji	3 ¹ / ₂ »

Skupaj 20¹/₄ milijonov

Kako se pomnožuje žensko delo, bodi pojasnjeno z naslednjimi uradnimi podatki o angležki tekstilni industriji.

Na vsacih 100 delavcev pride v		
bombažni obrti		pridelovanju platna
moških	22,5	12,2
dečkov	16,7	10,4
žen	44,4	55,4
deklic	16,4	16,9
	60,8	72,3

*) Lux: Socialpolitisches Handbuch str. 88 in 89.

v pridelovanju jute	
moških	15,1
dečkov	16,8
žen	58,8
deklic	12,8
} 71,9.	

V Avstriji se izkoriščajo ženske za tovarniška dela baš tako kakor v drugih deželah. Po uradnih podatkih prišlo je leta 1889. v podjetjih, ki so podvržena zavarovanju proti telesnim nezgodam,

na vsacih 100 delavcev, ki so izdelovali	
svilnate izdelke :	
moških	37,0
dečkov	2,3
žen	56,4
deklic	4,3
} 60,7	
volnene izdelke :	
	51,3
	2,5
	44,5
	1,7
} 46,2	

lanene konopninske in izdelke iz

prediva in jute :	
moških	40,9
dečkov	1,4
žen	55,1
deklic	2,6
} 57,7	
bombažne izdelke :	
	41,5
	2,2
	53,1
	2,7
} 55,8	

Iz teh števil je razvidno, da število žensk, delujočih v različnih panogah industrije, zelo napreduje in da tudi pri nas v Avstriji sili beda ženo bolj in bolj, da si išče kruha po zaduhlih tovarnah!

Plače delavk so v Avstriji, kolikor le možno, slabe.

Po podatkih enquete, ki jo je svoječasno sklical obrtni odsek avstrijske zbornice poslancev, dobivale so delavke navadne plače v

116 okrajih največ po 30 kr.
420 » čez » 30 do 50 »

Letni dohodek teh delavk je znašal torej v prvih 116 okrajih — 90 gld. in v ostalih 420 okrajih čez 90 do 150 gld. V tobačnih tovarnah se je l. 1891. potrebovalo 3310 moških in 29290 žensk; slednjih je bilo 20445 samo pri izdelovanju smotk. Od tega časa se je število tobačnih tovarnen pomnožilo za dve, in sedaj dela v njih 34000 žensk. Plača žen in deklet znaša od 1 gld. 20 kr. navzdol do — 70 kr.! Podjetniki jemljejo, kjer le morejo, najraje ženske na delo, ker so mnogo ceneje in jim zagotavljajo mnogo več dobička kakor moški. Mnogo je obrti, ker dela več žensk kakor moških, da, kjer se celo dela izključno z ženskami.

Boj za obstanek je spravil tudi ženo na pozorišče in jo sili, da mora izvrševati ravnoiste dolžnosti kakor moški. Prazne so torej stare fraze, da žena nima družega poklica, kakor sedeti pri ognjišču in pestovati otroke. Delavčeva žena n. pr. mora z možem vred ves dan delati v zaduhli tovarni in zvečer, ko pride utrujena in spehana domov, jo čaka mesto počitka novo delo: treba večerjo kuhati, otroke oskrbeti in družega več. Življenje se bolj in bolj proojstruje, boj za obstanek je vedno hujši. V interesu splošnega človeštva je torej, da se pričnejo tudi ženske zavdati resnobe življenja in da, ako že morajo imeti jednake dolžnosti z moškimi, zahtevajo tudi jednake pravice. Le takrat, kadar bodo tudi ženske z moškimi na jednaki stopinji prosvete in kulture, bo se človeški rod smel hvaliti s svojim napredkom, prej nikakor ne!

K poglavju : Organizacija ženstva.

Dobili smo za »razgovore« a priobčujemo — drage volje — na tem mestu sledeče pismo :

Velecenjena gospa urednica!

Prostora, ki ste ga odmerili za pisma, se že dolgo ni nihče poslužil. Upam, da mi ga boste radi prepustili za teh-le par vrstic.

Ne vem, koliko nasvetov so naše cenjene pisateljice že obelodanile v »Slovenki«. A ne eden se ni uresničil. Ni tukaj moj namen, preiskavati uzroke teh neuspehov, (bilo bi jih mnogo) vendar menim, da je veliko krivo dejstvo, da se razun v »Slovenki« še me jednako misleče (o nasprotnicah niti ne govorim) nikjer nismo znašle. Gpca. Zofka Kvedrova in Danica ste že nasvetovali nekak ženski shod. Do česar seveda ni prišlo — to je bil ženski shod. Kakor mi je včeraj neki slovenski literat pravil, še »Slovenka« naj bi zaspala*). Upam, da je ta slutnja ne-

*) Glej notico v „Listku“!

opravičena; da bi bil ves dosedanji trud in vse žrtve slovenskega ženstva zastonj, — bi bilo prežalostno. Če se ne motim, se je že tudi pisalo o tem, da bi se združile s kakim večjim dunajskim društvom. O tem predlogu mi dovolite par besed.

Dolgo sem že mislila, na kak način naj bi se to zgodilo. Od različnih strani bi imele nasprotstvo. Že to, da bi se združile z Nemkami, se nam bo štel v greh. »Slovenke« prva dolžnost bodi, vzbujati v naših ženah narodni čut, tako nekako se je izrazil nek slovenski profesor v »Slovenki«. Ker pa »Slovenka« ni pisana za neodrasla dekleta, ampak za zrelo ženstvo, v katerem vendar ni več treba buditi narodnega čustva, se brez strahu lahko obrne k drugim, še morda važnejšim potrebam ženskega vprašanja.

Obiskala sem predsednico društva »Allgemeiner öst. Frauenverein«, gdč. Fickert, kateri sem med drugim govorila o naših razmerah, o našem listu in

tudi o naših neuspehah. Veselilo me je njeno zanimanje, s katerim je sledila vsem mojim izvajanjem, kakor tudi njeno veselje, da imamo že tudi me Slovenke svoj list. Radi naših neuspehov je menila, da je kaj tacega sploh neizogibno, da pa se ne smemo ustrašiti, ampak pogumno naprej delovati. Tudi njih društvo se je moralo dolgo boriti, predno se je utrdilo in doseglo toliko, da sedaj že deluje za ustanovo podružnic v Gradcu in Brnu.

Bi li kaj tacega pri nas ne bilo mogoče!?

Društvo je bolj ali manj internacijonalno. Če bi torej me Slovenke ustanovile podružnico v kakem domačem mestu, bi gotovo nikdo ne ugovarjal, ako bi »Slovenka« ostala naš društveni list. To bi nas združilo in krepilo v delovanju in v boju za naše pravice.

S temi vrsticami nisem hotela nič družega, nego opomniti naše pisateljice, naj delujejo za združitev prostomisličnega ženstva. Kajti v združitvi je moč! Prosim torej, stopite na dan z nasveti, programi in idejami! Delujte na to, da se vendar nekaj uresniči, da storimo zopet korak naprej. Kjer že stojimo, ne moremo ostate, nazaj ne smemo. Da je združitev neobhodno potrebna, vemo vse; gre se le za to, kedaj in na kak način naj se to zgodi. Ga. Danica pozna društvo »Allg. öst. Frauenverein«, ker je njegov ud, torej nam tudi ve svetovati, in o njenem neumornem delovanju bo gotovo to tudi rada storila. Torej se v imenu vseh, ki jim je za stvar, obračam do nje s prošnjo, naj se zavzame za idejo.

Ker že ravno pišem, hočem še omeniti, na kakšen način deluje omenjeno društvo tukaj na Dunaju. Kaj je njegov namen? Vzbujati ženstvo, da se zaveda

samega sebe, da vé, kako važen faktor človeške družbe so ženske, ter se z druženimi močmi poteguje za vse pravice, kakor jih imajo možki. Ženstvo naj bo deležno istega pouka, naj po enakih študijah dobi pravico do ednake službe z ednako plačo. To so zahteve društva. A isto ni ostalo samo pri zahtevah. Ustanovilo je 2 pravovarstveni postaji (Rechtsschutzstationen), kjer se ženam svetuje v vseh zadevah, kadar si same ne vedo pomagati, navadno, ker ne poznajo kazenskega, obrtnega in družinskega prava. V teh postajah delujejo člani društva, posredujejo tudi med klientom in odvetnikom ali sodiščem ali katerim koli. oblastvom, in to revnim zastonj. Razven teh postaj uvede društvo še nekako posredovalnico, kjer naj žene zvedo, do katerih poklicev že imajo pravico in na kak način iste dosežejo. (Auskunfts-bureau.)

Velikega pomena za izobrazbo je tudi mnogoštevilna knjižnica in razni poučevalni kurzi. Društvo prireja jako pogosto skupne večere, kjer se po premišljenih in jedernatih govorih razvija živahna debata. Omeniti je, da so tudi možki kot podporni člani udje društva, in sicer jako odlični gospodje. Profesorji univerze, docenti itd. nastopajo kot govorniki, ali pa se vdeležujejo debat. — Ko bi vendar enkrat tudi pri nas tako bilo!

Kadar bo priložnost, hočem spet kaj poročati. Upam, da ne bo teh par besed brez vsacega uspeha. Če še sedaj ni možno, da se naj pozneje uresniči, kar nasvetujem. A do jasnosti se dogovoriti je mogoče že sedaj.

Dunaj, 6. grudnia 1900.

Ljuba.

Prešeren v prevodih.

Prešeren je pesnik svetovne slave. Ne čislajo ga le slovanski narodi, zlasti Čehi in Rusi, ki imajo prevedene skoro vse njegove poezije, marveč dobro je znan tudi germanskim in romanskim narodom.

Kot vzgled, kako prevajajo tuji narodi našega pesnika, naj sledi zbirka prevodov ene najlepših Prešernovih pesmi, pretresujoče drame v kratkih kiticah: »Nezakonska mati«.

Postavili smo semkaj, zaradi boljšega umevanja in primerjanja, tudi slovenski izvirnik, kateremu sledijo nemški, italijanski, francoski in srbski prevod, poslednji s transskripcijo za tiste cenjene čitateljice, ki še niso dovolj vajene cirilice. Evo pesmi:

Nezakonska mati.

Kaj pa je tebe treba biló,
dete ljubó, dete lepó,
meni mladi deklici,
neporočeni materi?

Oče so kleli, topli me,
mati nad mano jokali se:
moji se mene sramovali so,
tuji za mano kazali so.

On, ki je sam bil ljubi moj,
on, ki je pravi oče tvoj,
šel je po svetu, Bog vem kam;
tebe in mene ga je sram!

Kaj pa je tebe treba biló,
dete ljubó, dete lepó,
Al' te je bilo treba, al' ne,
vendar presrčno ljubim te.

Meni nebo odprto se zdí,
kader se v tvoje ozrem oči;
kader prijazno nasmeješ se,
kar sem prebila, pozabljeno je.

On ki ptice pod nebom živi,
naj ti da srečne, vesele dni!
al' te je treba bilo, al' ne,
vedno bom srčno ljubila te.

Die uneheliche Mutter.*)

Prof. Ant. Funtek.

Musstest du kommen, sag', wozu,
holdes, herzliebes Kindchen du?
Mir, der jungen, verlass'nen Braut,
mir, der Mutter, die nicht ward getraut?

Vater schlug und verwünschte mich,
Mutter weinte und grämte sich;
all die meinen schämten sich mein,
Fremde wiesen hinter mir drein.

Er, den ich liebte so ganz und gar,
er, der dein eig'ner Vater war,
zog in die Welt, weiss Gott, wohin,
Scham vor uns beiden hält ferne ihn...

Musstest du komemn, sag', wozu,
holdes, herzliebes Kindchen du? —
kamst du zum Guten, zum Bösen für mich,
will doch vom Herzen stets lieben dich!

Mir scheint der Himmel offen zu sein,
blick' ich in deine Augen hinein;
lächelst du mich so freundlich an,
was ich gelitten, vergesen ist's dann!

Sei von ihm, der die Vögel ernährt,
dir stets Glück und Freude beschert —
kamst du zum Guten, zum Bösen für mich,
will doch von Herzem stets lieben dich!

La madre illegittima.*)

Ivan Trinko — Zamejski,
profesor v Vidmu na Italijanskem.

Che fu di te, che fu bisogno,
cara e gentil creaturina,
a me, tua povera mamma
non disposata al sacro altar!

*) „Laibacher Zeitung“ letnik 119, št. 277. 3 dec. 1900.

* „Lj. Zvon“ 1900 XII. (Prešernov album) str. 851.

Il babbo mi picchiò imprecando,
la mamma pianse di dolore,
ebbero i miei di me rossore
a dito gli altri mi segnar!

Fuggi, scomparve il mio diletto,
colui che a te fu genitore;
dove s'andò — lo sa il Signore;
di te vergognasi e di me.

Perchè, perchè venire al mondo,
tesoro amato, gioia mia!
La benvenuta, o no, che sia
pur tutta struggomi per te.

Quando ti guardi i begli occhietti,
mirar mi sembra il paradiso;
allor che veggo il tuo sorriso;
oblio tutti i miei dolor.

Quegli, che nutre gli augelletti,
giorni felici ognor ti dia;
la benvenuta, o no, che sia,
tu sarai sempre il mio tesor.

La fille-mère.

G. Bogić.

A quoi m'étais-tu nécessaire, enfant beau, chéri,
à moi jeune fille, mère sans être mariée?

Mon père m'a maudite, m'a battue; ma mère
m'à plainte; les parents ont honte de moi; les étran-
gers me montrent au doigt.

Lui, qui était mon amant; lui, qui est ton père,
il est allé dans le monde, Dieu sait où; il a honte
de moi et de toi!

A quoi m'étais-tu nécessaire, enfant beau, chéri!
Mais que tu aies été nécessaire ou non, je t'aime tout
de même de tout mon cœur.

Le ciel me semble ouvert lorsque je regarde
tes yeux, lorsque tu souris doucement; tout ce que
j'ai souffert est oublié.

Que celui qui nourrit les oiseaux sous le ciel,
te donne des jours heureux, joyeux; que tu aies été
nécessaire ou non, je t'aime toujours de tout mon cœur.

НЕЗАКОНИТА МАЈКА.

Андра Гавриловић.

Од куд тебе на руци ми, цвете,
Чедо моје, о мој лепи свете?
Кажми мени, та и ја сам млада,
Невенчано девојче — без нада!

Гонили ме усред дана бела,
Мати моја кроз сузе ме клела,
Њега клеше, клонише се мене,
Показују' грехе нечуване.

И он, друга пола срца мога,
Мени мио, отац жића твога,
Светом иде, Бог зна куда, камо —
Мене тебе да не види само.

Од куд тебе на руци ми, цвете,
Чедо моје, о мој лепи свете?
Ал' што питам, шта бих хтела знати.
Кад те волим — као твоја мати!

Отворено сија небо моје,
Кад у очи загледам се твоје,
Кад ти осмех заигра сред лица,
Заборавим да сам — преступница.

Бог, кој' тици даје хране нове,
Нек ти даде моћне благослове,
Па ма како хтели мене звати,
Вечно, вечно љубиће те мати!

Nezakonita majka.

Andra Gavrilović.

Од куд тебе на руци ми, цвете,
Чедо моје, о мој лепи свете?
Кажи мени, та и ја сам млада,
Невенчано девојче — без нада!

Gonili me usred dana bela,
Mati moja kroz suze me klela,
Njega kleše, kloniše se mene,
Pokazujuć' grehe nečuvene.

И он, друга пола срца мога,
Мени мио, отац жића твога,
Светом иде, Бог зна куда, камо —
Мене тебе да не види само.

Од куд тебе на руци ми, цвете,
Чедо моје, о мој лепи свете?
Ал' што питам, шта бих хтела знати,
Кад те волим — као твоја мати!

Отворено сија небо моје,
Кад у очи загледам се твоје,
Кад ти осмех заигра сред лица,
Заборавим да сам — преступница.

Бог, кој' тици даје хране нове,
Нек ти даде моћне благослове,
Па ма како хтели мене звати,
Вечно, вечно љубиће те мати!

Турјашка Розамунда.

Андрa Гавриловић.

Усред двора Турјашкога
У облаке хрст се диже,
За каменим столом гости
У хладу му седе ниже,
Гроф Турјашки пријатеље
Позв'о кћери на весеље.

Розамунда, ружа љупка,
Част и понос свега краја,
Погледима баца стреле,
Муњу с неба, дах из раја,
Јунацима оклоп скида,
А болнима ране вида.

Просилаца доста беше:
Из државе талијанске,
Из немачке земље равне,
И из Штирске и из Крањске;
Ојстроврхар, витез млади,
Сад победу свима носи,
Леп јој јунак одно срце,
Па му рече, да је проси,
Лечи ране, што је тиште,
И од њеног оца иште.

Њему отац ћерку даје,
На весеље све сад скупи:
Розамунду нека води,
И нек врсно друштво купи,
Три недеље када прођу,
Нек његови свати дођу.

Ту господи за столом се
Приближује певач смерно,
Па, умољен, пева битке,
И јунаке ређа верно.
А девојке неме сташе,
Докле певца саслушаше.

Кад доврши, тад га пита
Девојачка једна мати
— Да би славу заручене
Розамунде чули свати: —

„Дед нам причај, што проходиш
„Недогледне земне краје,
„Од невесте има л' лепше?
„Где је, шта је и каква је?“

„„Бог нек живи госпођицу,
„„Бог нека јој добра даде,
„„И синове к'о јунаке,
„„И ћерчице, руже младе!
„„У земљи јој свак се диви,
„„Бог нек такав цветак живи!

„Али има цура једна,
 „Што у Босни земљи ниче,
 „По свем свету разглашена —
 „И, ако су верне приче,
 „Та је сестра Башет-паше
 „Од невесте лепша ваше.““

Кад то зачу Розамунда,
 Нимало јој не би право,
 У лицу се мења, руди,
 Увређена беше здраво,
 Заручника свога гледну,
 Па му рече жељу једну:

„У Босни нам, чујем, Турци
 „Браћу нашу тешко цвеле,
 „Срамота је, да у ропству
 „Они трају дане беле!
 „Мач опаши, заручниче,
 „Купи слуге и другове,
 „И отмите наши сестру —
 „А Турци ће све робове
 „Рад откупа за њу дати —
 „На мене би клетва сишла
 „Кад бих пређе, чуј ме војно,
 „Ја пред олтар с тобом пришла,
 „Нег' што б' овде лепотицу
 „Угледала сужњу тицу,
 „Да л' јој с правом слава тече,
 „К'о што песма сада рече!“

Ојстроврхар жељу зачу.
 Да испуни њену вољу,

Кликну само: „Слуге моје!“
 Пријатеље ближње зове,
 И оружје спрема своје
 Хитро иду, Босну траже,
 Дубока му није Купа,
 Нит' су страшне турске страже,
 Он са мачем у десници
 Свуд разгони турске чете,
 Ослободи робље бедно,
 И град пашин сав размете,
 Још његову лепу сестру
 Заробљену собом води —
 Ала што му стас јој вити
 И лепота њена годи!
 Од осталих лепша много,
 Певач није згрешит мог'о!

Лепша му се види Лејла,
 Мила сеја Башет-паше,
 Лепша него Розамунда,
 Него многе цуре наше.
 У свој град је собом води,
 Зове госте и јунаке,
 Да се с њиме провеселе
 На весељу свадбе таке.
 Лејла на се крста стави,
 — Бог је један, правда вечна —
 Заљубљене заручнике
 Градски попа лепо венча!

Розамунда нађе мира
 У тишини манастира... *)

Prešerna narodu!

Dr. J. T.

Česa potrebujemo najbolj pri našem slavljenju? Nečesa, kar se poda iz dejstva, da se Prešeren prav zelo hvali in slavi, ali le v obsegu, ki ni s tem v pravem razmerju — čita! Res je, da se kvalitativno naravnost študira, ali oni, ki to store, štejejo jedva po stotinah, kvantitativno pa je našemu narodu še vse premalo znan. — Tolažili bi se lahko s tem, da drugod ni kaj boljše... Kake izkušnje je n. pr. dobil oni učenjak, ki je ob Goethejevem jubileju povpraševal med širšimi nemškimi sloji, kaj vedo o Goetheju! Ko je vprašal žensko, ki je videla vender precej šole: »Kaj veste o Goetheju«, mu je odgovorila radovedno: »Kje leži ta kraj?!«

Mari se nam ni bati — le bodimo odkritosrčni — da bi se kaj takega pripetilo tudi — pri nas? Ime Prešeren je pač precej znano, zlasti ker je naše

časopisje vsaj v zadnjem času prineslo marsikaj o njem. Ali kaj ime! — Tudi to ni poglavitno, da bi se znal natančen životopis našega pesnika, da bi znali naštetiti vse njegovo sorodstvo..., to prepuščamo sistematičnemu raziskavanju, od širšega občinstva kaj takega ne pričakujemo in ne zahtevamo. Potrebno pa je, da poznajo Slovenci Prešerna samega, njegove pesmi; potem si bodo zapomnili tudi kako zgodovinsko ali biografično dejstvo, ki brez vsake zaslombe ne vzbuja zanimanja in se zato ne zapomni...

V tem oziru pa je pri nas še marsikaj nedostanega... Koliko Slovencev je, ki poznajo dobro svojega Prešerna? Res jih je precej, ali vsekako jih je še premalo, brezdvomno jih ni toliko, kolikor je njegovih — čestilcev — prigradnikov! Nekteri krilati izreki se ponavljajo in ponavljajo, slišimo jih v splošnem po-

*) Iz knjige: Писма о књижевности у Словенаца, написао проф. Андра Гавриловић, у Београду 1895.

menu iz ust mnogih govornikov. Da bi ti vedeli, koliko krasnih citatov bi si lahko nabrali iz Prešerna, ko bi ga poznali natančneje! Sicer za te same ob sebi ne premnogoštevilne Prešernove čestilce nam ni treba toliko skrbeti, pač pa si želimo iskreno, da bi se i najširše občinstvo, zlasti srednji, pa tudi priprosti stanovi, bolj bavili s Prešernom. Ugajal bi jim, ko bi jih kdo seznanil z njim.

Kdo in kako pa jih naj seznaniti?... Tu tiči nedostatek. Najbolje sredstvo za obsežno razširjenje bi bilo, ko bi se poljudno — uglasbile vse za to prikladne »Poezije«. — Ali to je le teorija! Zato nam preostaja le praktična poljudna izdaja Prešerna, razširjena s primerno reklamo, kolportažo itd. — Kaka naj bo?

Ali nimamo dovolj izdaj, za narod v najširšem obsegu? Gotovo ne. Prva izdaja, dasi visokocenjen zaklad za jezikoslovca, tudi za slovstv. zgodovinarja, se ne dobi več in ima le zgodovinsko vrednost. — Ostale tri so vse toliko moderne, da jih lahko rabimo danes in dajemo vsakemu v roke. — Najbolj rabljena in (zaradi uvoda, edinega sistematičnega spisa v slovenskem jeziku, ki obdelava vsega Prešerna), še ne nadomeščena je ona iz l. 1866. K tej izdaji so se zatekali doslej vsi ljubitelji Prešerna, in se bodo najbrže še nekaj časa vsi oni, ki hočejo hitro in kar zbranih najti navadnih podatkov o Prešernu ter imeti pred seboj njegove poezije v pristopni obliki na malem prostoru: in takih je največ! — Izmed dosegljivih izdaj ustreza še dandanašnji ta najbolj našim potrebam — da je Prešeren v njej preveč popravljen i. dr. ne moti posebno bralca, ki išče le poezije; ali manjka ji nečesa, kar omenim h koncu.

Samo iz knjigotržnega podjetja izvira lepo vezana Fischerjeva izdaja, ki ne prinaša nič novega. Ali kupovala se je; ker ni bilo druge, bila je potrebna.

L. 1900. nam je prineslo novo izdajo, prav za prav novi izdaji. Koliko se je govorilo in pisalo prej o njej, ne nekaj mesecev, ampak leta in leta! Čitali smo prepire, kaka bodi, slišali razna obetanja... Občinstvo pa je čakalo in čakalo nestrpnostno obetane knjige. In prišla je! Razposlalo se je 500 krasnih knjig po slovenskem ozemlju, na petsto salonskih miz se je vendar enkrat položila tudi dostojno opravljena slovenska knjiga, za pet do devet kron si lahko zdaj omisli vsak izdajo Prešerna, domala isto kakor onih 500 — ali... ali premnogo jih je, ki tudi za Prešerna ne morejo ali ne marajo žrtvovati 5—9 kron! Zato je jubilejna izdaja ustregla le potrebi gornjih 1000 — saj 10000 se pri nas še ne more reči — nepreskrbljenih pa je spodnjih 100.000!! Vsa ta izdaja je doslej le še salonska... Obljubila se je tudi cenena ljudska izdaja, ali ni je še in ne bo je še menda kar, tako da je edina priročna izdaja dandanes mala Fischerjeva, ki pa tudi ni in ne bo popularna. — Boljši bi bil omenjeni priprost ponatis velike Pin-

tarjeve, ki ima trajno zaslugo, da je podala besedilo, umerjeno prav srečno po srednji poti med Prešernovo in današnjo govorico. — V tem oziru za naprej merodajna, je prihranila ta izdaja mnogo truda bodočim izdajateljem.

Ali pri vsem tem pričakujemo namesto prostega ponatisa te izdaje kako drugo novo, ki pač porabi tekst, kakor ga je utrdil zadnji večji izdajalec, vrhu tega pa odpravi dva glavna nedostata: Prvi leži v stvari sami. Prešeren namreč tukaj ni popoln, dasi je spopolnjen. Sprejelo bi se naj vse, kar je znano, vsaj vse slovensko (druge stvari morebiti v prilogi z malim tiskom); to se zgodi odslej tem lažje, ker je in bo uprav tekoče leto spravilo koj vse na dan, kar je bilo doslej znano, če tudi samo posameznikom, ki so čakali le ugodne prilike za objavljenje. — Drugič bi bilo treba priložiti izdaji pregled življenja in slovstvenega delovanja Prešernovega, zlasti pa pridejati večini njegovih poezij ali tu in tam kratek uvod, ki razjašnjuje nastanek..., sploh ozadje ter — pod črto ali zadej — stvarne opazke k raznim mestom, ali pa oboje združeno. — Uprav to, drugo, delo je eminentne važnosti. Saj mi ni treba praviti, da je Prešeren na nekterih mestih prav težak, pretežak za vsakega, ki nima precej obširnega znanja iz raznih polj, zlasti pretežak v nekterih izdelkih za onega, ki ne pozna dovolj naših domačih odnošajev v prvih desetletjih 19. stoletja. — Ne sme se pozabiti, da se oddaljujemo bolj in bolj od one dobe, ki nam bo postajala od leta do leta bolj tuja... Čas je, da se vsi raztreseni podatki o našem pesniku enkrat zberemo in praktično porabimo, ne v kakem znanstvenem spisu in časopisu, ne v teoretičnem odtrganem članku kake publikacije, ampak v živi zvezi z onim samim, kterega se tičejo, s pesnikom, v izdaji njegovih pesmi. Tako bodo pridobitve raziskovalcev prodrle v narod in širile slovstveno izobraženost, dočim goli teoretični spisi enkrat razburkajo kri — kritikom, ožjim prešernologom in nekaj še pisateljem, narod v prepretežni večini pa stoji na strani...

Dajte torej Slovencem Prešerna priprosto ali popolnoma oblečenega, ne podajajte nam ali le njegovo paradno obleko ali pa le njegovo srce, njegov um...! Celega Prešerna nam dajte, kakor je živel, ter opozarjajte nas pri njem na to, česar ne vidimo sami... in razkažite nam, česar ne razumemo!

Zdaj je nejugodnejši čas. Prešeren je zdaj — sit venia — gorak, zdaj se vse zanima zanj, vse ga nosi v ustih; uvedite ga tudi Slovencem v misli in srca! Še pred ednim letom bi se malodane vsak vstrašil takega podjetja; zadnji čas pa je prinesel toliko podatkov o našem ljubljencu in jih v kratkem še bo, vesti tako

aktualne, tako zanimive, da bi bila skrajna škoda, ko bi vse to bogastvo ostalo neporabljeno na papirju, kot naslada nekterih poklicanih... To se bo zgodilo, če se ne uporabi kmalu ..

Pride drugo stoletje, pridejo druga vprašanja, drugi vzori, druge težnje; Prešerna bodo seveda hvalili,

slavili vsi, ali če ga ne prinesete Slovincem v taki obliki in pripravi, da ga lahko uživajo brez truda — komoditeta je znak modernega časa — bodo ga res le slavili, čitali pa — ne!... Preveč se je vedno odlašalo, preveč..! sed fugit interea, fugit irreparabile tempus!

Opek ar.

Napisal Adam Sever.

Jernej Prekovec je bil že nekaj mesecev oženjen; vsi so se čudili, da ga je vzela Goričanova Marijana, kajti bil je le navaden delavec v Jamnikovi opekarni in poleg tega je bil še vsako nedeljo že opoludne pijan. Njegov tekmeč, Jamnik Potokar, je bil ves drugačen; imel je lastno hišico blizu velike ceste, glede rednega življenja pa je bil prava izjema med opekarji, in radi tega ga je Jamnik osobito cenil ter mu plačeval skoro polovico več nego ostalim. Toda odkar sta živela skupaj Marijana in Prekovec, je hodil Potokar vsak večer, mesto da bi šel naravnost domov skozi vas, ki je ležala precej daleč na polju, mimo na pol podrte hiše, kjer sta stanovala mlada zakonca. Kakih dvajset korakov pred hišo pa se je vsakikrat ustavil ter se delal, kakor bi tlačil tobak; v resnici pa je gledal na okno, kjer je negovala Marijana še vedno košati roževec in cvetoče fuksije.

Tako nekako koncem junija je bilo, ko je porodila dete neka perica, ki je stanovala v isti hiši kakor Prekovec. Dasi je bil Potokar običajno molčeč človek ter se ogibal vsake družbe, je začel zahajati kmalu po tem dogodku v vaško krčmo ter se ondi bratil z vsemi opekarji vprek. Neki večer, ko je odšel Prekovec izjemoma zgodaj iz pivnice, se je začel Potokar na glas krohotati in ko sta ga vprašala tovariša, ki sta bila z njim, kaj da mu je, se mu je mahoma razvozljal jezik in oči so se mu zalesketale tako svetlo, kakor da bi mu podaril kdo mošnjo cekinov.

»Hm, hm, vidita Prekovca! Vselej se človeku ne posreči, ako hodi za drugimi. S perico Rezo — ha, ha, ha...«

»Kaj, da je Prekovec oče?« sta se oba čudila.

»I, no, seveda je, tako gotovo kakor tukajle stojimo«, je dejal Potokar ter se zaklinjal in prisegal, da govori resnico. »Saj ga poznata, kakšen je.«

Tisti večer je dajal Potokar še obema opekarjema za zganje, da sta ga imela oba več nego dovolj in, ko je šel domov, se je čutil nekako olajšanega, ker se je kolikor toliko maščeval nad Prekovcem radi Marijane. In res v dveh dneh so vedeli novico vsi opekarji in v nekaj dneh je tudi Prekovec sam zapazil, kaj govore o njem za hrbtom. Bal se je vkljub temu, dasi je bil popolnoma nedolžen, da ne bi kdo kaj črhnil Marijani. Skušal je na skrivnem poizvedeti,

kdo si je izmislil to laž, da bi ga prijel in ga prisilil, naj vse prekliče.

Bilo je v petek opoludne in že skoro teden dni, kar se je razširila omenjena govorica, ko je prinesla Marijana možu v opekarnico kosilo. Molče mu je postavila skledo na kup opeke ter odšla, ne da bi ga pogledala.

Prekovec je premišljal vse popoldne, kaj da ji je, in ko je prišel zvečer domov, jo je vprašal z lepa, čemu se drži tako jezno. Marijana, kateri se je poznalo, da je jokala, je stala baš pri oknu. Polila jo je hipoma rdečica, odprla je s hruščem vrata ter pokazala na drugi konec hiše, kjer je stanovala perica, češ: »Tam jo imaš, tjekaj idi, tam imaš sina, fej!«

Na to je izginila ter šla za hišami k starišem

Prekovec je postal trd in ni mogel izpregovoriti niti besedice, dasi ga je trlo med rameni in je skrčil pest, kakor bi se hotel braniti; gledal je za ženo, ko je izginila za drevjem. Med tem so se odprla nasprotna vrata in pogledala je v vežo starka, ki je stregla oni perici. Prekovec je skočil v svojo sobo ter zaloputnil duri, da se je vse potreslo. Prijel je porcelanasto soho lurške Matere božje ter jo vrgel ob tla, da se je razbila na kosce, potem pa je potegnil z vso silo za utež pri uri, ki je visela na zidu, da je tresčila dol, a na to je letel gologlav v pivnico na vas. Pozno v noč je prilomastil domov ter se spravil, namesto v sobo, na senjak. Ob štirih je bil že v opekarnici.

Streznil se je toliko, da je mogel delati. Premišljeval je, kaj mu je začeti. Ali naj bi šel k Marijani ter jo prepričal, da ni res, da bi imel kaj s perico, in ji povedal, da je vse skupaj laž, pa jo poprosil, naj pride zopet nazaj, ker je nedolžen, — toda ponos, da bi se ponižal pred ženo, katera ga je sama zapustila, ne da bi ga vprašala, kaj in kako, mu ni dal tega. Ako bi šel k nji ter jo prosil, naj pride, in naj bi ji še tako zatrjeval ter se ji rotil, težko, da bi mu verjela, saj bi s tem molče nekako priznal, da si je svest krivde — in prav radi tega se neče ponižati, kajti — nedolžen je, nedolžen. Kaj bi storila Marijana, če bi jo obdolžil on česa enakega. Ali bi ona hodila za njim? Nikdar, nikoli, ako bi bila — nedolžna.

O poludne ni Prekovcu nihče prinesel kosila; povžil je kos kruha, ki mu ga je nekdo ponudil, ter se napil vode iz zelenega vrča, ker ga je grozno žejalo, kajti solnce je pripekalo z vsó silo. Na trebuhu ležeč je obedoval ter mislil na Marijano. Prejšna ljubezen do nje se mu je polagama izpreminjala v neko mržnjo in srd.

Ob treh, ko je zazvonilo delopust ter so opekarji pometali lopate in vozičke v kolarnico, se Prekovcu ni ljubilo hoditi domov; sramoval se je, da bi ga kdo ne videl, ker mu je ušla žena. Obsedel je na svojih kolih ter gledal v daljavo. Klobuk si je potegnil na oči, z rokami pa si je podpiral glavo. Mislil je in mislil, toda do jasnega sklepa ni mogel priti. Včasih se mu je že zdelo, da bi bilo najboljše, ako bi kakega tovariša poslal k njenim starišem, da bi se pobotali, dasi je prej jako malo občeval ž njimi. Nehote se je spomnil Potokarja, češ, on bi še najbolj uplival na Marijaninega očeta, ki je bil tudi v Jamnikovi službi — in ravno Potokar se mu je kazal zadnji čas nekam prijaznega. Sklenil je, da ga poišče takoj jutri dopoludne ter mu zaupa svojo stvar. Polagoma si je postal že skoro gotov svojega uspeha. Zagledal se je tja na polje, ki je ležalo za dolgo, leseno kolarnico, ter zasnul z odprtimi očmi; skoro je pozabil ves dogodek in zazibal se je v nado, da bo kmalu zopet vse v prejšnem tiru.

Naenkrat ga je iz prijetnih sanj prebudil šum za kolarnico. Očividno je prihajalo nekaj opekarjev, ki so se zakasnili. Prekovec se ni dosti zmenil zanje, nego sedel je še vedno na kolih. Ko se je obrnil proti strani, od koder so prihajali oni trije, je zaslišal neki pogovor, med katerim je prav razločno čul Potokarjev glas; dva izmed došicev sta vrgla skozi špranjo v kolarnico lopati. Prekovec je postajal čimdalje pozornější, zlasti, ko je zaslišal med drugim tudi svoje ime. Oni pa so se ustavili ravno na oglu, tako da je Prekovec ujel lahko vsako besedo; opaziti ga pa niso mogli.

Sklonil se je ter vlekel na uho. Potokar je govoril silno razdraženo, druga dva pa sta mu pritrjevala. Po glasu je spoznal tudi svojega tasta, Goričana.

»Da, da«, je hitel Potokar, »vem za gotovo, da je on oče. Saj ni bil nikdar prida. Meni se je že takrat čudno zdelo, ko ga je vzela Marijana...«

»Saj sem ji vedno branil in tudi moja stara«, je pritrjeval Goričan.

»Veste kaj, jaz pravim, da je najboljše, če ga spravite od tod. Vaša hiša je osramočena. Tudi za vami že kažejo s prstom ljudje in bodo še kazali — po treh farah, ko se bo razneslo. Dobro, da se je tako hitro izvedelo. «

»Res je, prav res«, je dejal tretji, »pa kje si za vruga izvedel — saj, če se ne motim, ti si mi pravil prvi, da! Perica sama ti je pripovedovala, kakor govore.«

»Kaj pa, kaj pa da mi je!«

Marijanin oče je v očitni zadregi zakašljajal.

»Veste, če Jamnik izve«, je nadaljeval Potokar, »takoj ga spodi iz opekarne in tako bi se ga iznebili; naj gre kamor hoče. Če vam je prav, pojdimo tja prihodnji teden vsi trije k Jamniku in vi ga poprosite, naj ga odslovi. Ali ne?«

Goričan je malo pomišljal.

»Prav za prav bi bilo najboljše; sicer se bo vedno obešal na me, dasi sta ločena, ako bo tukaj. Skupaj pa ne moreta živeti«, je dejal odločno Prekovčev tast.

Prekovec je med tem vstal. Vse živčevje mu je zastalo. Najrajše bi skočil iz kolarnice ter zatulil. Zdelo se mu je, kakor bi ga kdo bil s kladivom po glavi.

»Pa pojdimo, no, jaz sem tudi tega menenja«, se je oglasil tretji.

»Najboljše je, da, drugače sploh ni mogoče, veste«, je dejal Potokar. »Ne pripovedujta pa nikomur tega, da ne izve.«

Prekovčev tast je začel nekaj ugovarjati, toda med tem so se že toliko oddaljili od kolarnice, da jih ni bilo več razumeti; šli so na nasprotno stran proti vasi.

Prekovec pa je stekel tri korake za njimi ter jih debelo gledal. Nekaj ga je naganjalo, naj pokliče očeta svoje žene ter se mu izpove, drug glas pa mu je šepetal, naj se zakadi za njimi ter jih potolče s kolom, ali s kako opeko, da se ne premakne nihče več z mesta. Vendar, ko so se skrili za velikim poslopjem, kjer so s stroji stiskali opeko, je čutil, da nima moči, da bi storil niti prvo niti drugo. Čutil je, da se je zrušilo nekaj nad njim ter ga pokrilo z veliko težo. Opazil je, da se je stoprav zdaj odprlo med ženo in med njim brezno, katerega ne bo mogoče premostiti — in katerega tudi noče premostiti, niti poskusiti noče, ne, kajti on ni niti najmanj kriv.

Šel je zopet nazaj v kolarnico ter legel na tla; pod glavo si je pogrnil rokavnik. Solčni žarki so se priplazili do njegovega ležišča ter ga grelj po telesu. V naravi se ni ganila niti bilka, vse je stalo kakor v globokem snu.

Prekovec je bil popolnoma uničen. Vedel je, da si sedaj na noben način ne more pomagati, in globoko v duši mu je vstajala črna misel. Kdo je povzročil ta hipni udarec, ta prevrat, ki ga tako muči? Aha, Potokar! Kaj ni Potokar sam rekel, da je on raztrosil laž, kaj ni Potokar silil tasta, naj ga spravi iz službe? Da, Potokar! Kaj pa ima prav za prav Potokar ž njim? Zadnji čas se je delal silno prijaznega. — — — Potokar je hodil za Marijano, predno sta se vzeła. Kaj ni Potokar morda napravil vsega nalašč, namenoma, radi njegove žene? Napravil je, napravil!

Čudno jasno in za trdno se je zavedel Prekovec svojega razmerja napram Potokarju. Spomnil se je tudi prav vsake besede, kojo je govoril Potokar z Goričanom, spomnil se je, da je oni dejal: »Jamnik, ga spodi iz službe, tako se ga iznebite«, in zazeblo ga je po telesu. »Iznebite«, da iznebiti se ga hoče Potokar. Prekovec je udaril s pestjo ob tla ter zaškripal z zobmi. Kaj pa ima sploh opraviti z menoj? Ali sem mu storil kaj žalega? Nič, nič! Potokarja se ne bojim. Maščeval se bom, maščeval! Prekovec se je dvignil ter se vsedel. Po glavi se mu je podilo sto najrazličnejših misli. »Poiščem ga še danes; ne bo me dalje trafil. Česa sem jaz kriv, česa je kriva Marijana? Ničesar. Kaj mu morem pomagati, če ga ni hotela! Kaj se vtika med naju! Čemu hujska očeta njenega? On je raztrosil laž, kojo si je izmislil sam, prav sam. Preprečiti moram na vsak način njegove nakane. Maščevati se moram še danes, še nočoj...«

In Prekovec je zopet udaril s pestjo ob zemljo, prevrgel se je na desno stran ter drhtel od razburjenja. Sklenil je, da se maščuje.

V duši so se mu začele temne slutnje in v možganih se mu je bledlo; sam ni vedel, ali bdi ali sanja. Včasih je še udaril z nogo ob kola, potem pa je zaspal.

Sanjalo se mu je, da gre iz opekarne. Nikjer ni žive duše videti, le drevje šumi tajinstveno. Prišel je do prve hiše v vasi. Vse je kakor izumrlo. Gre naprej, do svojega stanovanja, gleda že od daleč na okno, toda Marijana se ne pokaže. Cvetlice leže poleg razbitih loncev pod kapom, in grozna tišina vlada. Rad bi zavpil, napenja vse sile, pa ne more, vse zaman. Izza ogla pa prileti hipoma velik rjav pes ter se zažene vanj in ga podre na tla. Rad bi se branil, toda v tem hipu ga zgrabi žival za vrat. — — —

Prekovec se je prebudil. V duši mu je ostalo nekaj, kar ga je navdajalo s strahom. V svesti si je bil, da stori nekaj važnega. Vstal je ter odšel proti vasi. —

* * *

Prihodnji dan je bila nedelja; ta dan pa niso opravljali Jamnikovi delavci nikdar niti najmanjšega dela. Prekovec je zlezal oprezno iz sklada opeke, ozrl se po rdečih, v nepregledno daljavo se raztezajočih skladalnicah, pokritih z osivelimi, razpokanimi deskami, ter premotril še pot, koja se je vila po jarku navzgor. Solnce je pripekalo, da se je kar mešal rdeči prah, katerega je bilo povsodi na debelo. Med tem pa se je na koncu sosednjega sklada prikazala moška postava — bil je Janez Potokar.

Prekovec je prenočil sinoči zopet na domačih svisljih. Od daleč so se čuli opekarji, ki so prepevali v gostilni ter veseljačili, kajti v ponedeljek naj bi obhajali Jamnikovo poroko in ženitnino, na kateri bodo pogače rastle na mizi in se vino cedilo po tleh. Prekovec pa jih ni poslušal; bil je silno truden. Rok in nog skoraj

čutil ni in tudi tilnik ga je skelel. Vendar pa ni mogel zaspiti, naj si je še toliko prizadeval, da bi se pomiril. Pričakoval je nečesa, brez bojazni in brez strahu.

Ko so odšli dopoldne ljudje v cerkev, je vstal ter šel v opekarno, bolj instinktivno nego namenoma. Po poti se je še le spomnil, da je danes vrsta na Potokarju, ki mora priti stražiti v leseno uto, da ne napravi kdo kaj škode pri opeki...

Ko je zagledal Prekovec Potokarja, se je nehote zdrznil; prestopal je z ene noge na drugo, kakor bi bila tla pod njim razbeljena. Želel je, da bi zletel nekam visoko po zraku, ko zmaj, o kojem je čul pripovedovati včasih, ter se spustil na svojega tovariša. V istem hipu je začutil toliko moči, da mu je prestopil pot. Potokar se je sprva ustrašil, toda ozrl se ni vanj, samo zahehetal se je, tlesknil z rokami in odhitel proti velikemu poslopju, kjer so žgali opeko.

Že se je hotel zagnati za njim, storil je že nekaj korakov, pa naenkrat se je nekako zbal samega sebe; za trenotek se mu je zjasnilo, da namerava nekaj slabega, nekaj, radi česar bi se morda kesal pozneje.

Prijela ga je huda žeja; po grlu ga je kar zapeklo.

Spomnil se je, da ima že precej časa spravljeno v kolarnici steklenico žganja. Šel je tja ter jo kleče izvlekel iz špranje med tramovi. Nagnil je ter vlekkel v dolgih, debelih požirkah toliko, da se mu je zvrtilo in da so roke mehanično izpustile ognjeno pijačo na tla; pomešala se je s prahom. Na to se je vsedel na tla ter zopet segel po steklenici, v kateri se je nahajalo še nekaj tekočine. Zvrnil je hipoma.

Potokar — mu je šinilo zopet v glavo — je šel nekam na oni konec. Paziti mora tam — je mislil počasi dalje — haha! Potokar je kriv vsega.

Preobračal se je semtertja, kakor bi hotel prodreti globoko v zemljo. Pijanost se mu je vzdigala v glavi bolj in bolj; slednjič je čutil, da ni več pri zavesti; pletle so se mu čudne misli: žal mu je bilo neizrečeno, a sam ni vedel, zakaj in čemu.

Solnce je sijalo v veličastnem žaru. Alkohol ga je prevzel popolnoma. Hušknil je kvišku, Koleni sta se mu zašibili, da je omahnil skoro vznak. Zazdelo se mu je, kakor da plava po žganju ter da bo moral vsę to jezero sam izpiti; to ga je navdajalo s studom.

»Uj!« je vskriknil, zmajal se, a se ujel z rokama. »Bom, bom, pri moji veri! Ne bo, ne bo ne!« Glas njegov se je lomil ob rdečih vrstah. »Straži tam za stroji, ubijem ga!« Oči so se mu zaiskrile, sam sebe ni razumel, kar je dejal. Popadel je opeko, jo del pod pazduho pa odšel, ne da bi za gotovo vedel, kam ga nesejo koraki.

Pred njim se je v obrisih poznala velika stavba, za kojo se je vzdigoval visok, zakajen dimnik, ki je zijal v razbeljeno, belkasto ozračje. Na strehi so se

vile vijugaste črte, okna so bila rdeče zaprašena, a polovica šip je bilo pobitih.

Zavil je na levo. Tu so se zopet vrstile nedogledne skupine. Med njimi se je majal; postajal je pa čim dalje bolj pijan; edino to je vedel, da mora poiskati Potokarja.

Na nasprotnem koncu, od koder je vodila pot v mesto, je spal Potokar v leseni kolibi na senu, koje si je sam nanesel. — Prevzela ga je vročina. Jernej Prekovec je šel parkrat okoli ute ter opazoval skozi razpoke spečega tovariša; enkrat je celo z glavo butil ob steno, ne da bi se oni prebudil.

Prekovca je obvladala neka prej neznana sila, koja ga je sedaj kakor z verigo oklepala ter ga vlekla do Potokarja. Obrvi so se mu zvlekle nad nosom skupaj, da so se skoraj dotikale v izbočenih lokih, oči pa so mu osteklenele.

Skočil je v kolibo. Janez Potokar se ni prebudil, nego dalje je spal na senu. Prekovcu je padla opeka že zunaj na tla. Gledal je tovariša nekaj časa z razprostrtima rokama.

Oni se je zvil v spanju tako, da je glavo pritisnil nekam bolj na prsi.

»Izbebiti se me hoče«, je šinilo Prekovcu nadadoma v glavo. Z zobmi je zašklepetal.

V pijanosti je mislil, da se koliba podira, in vrgel se je Potokarju na prsi, zgrabil ga za vrat koščeni prsti so se ga oklenili kakor klešče. Ko mu je glavo nekoliko privzdignil, je Potokar zagrčal.

Preplašene oči njegove so kazale izraz nevednosti. Hotel ga je vprašati, česa da išče tukaj, toda zaprlo mu je sapo že, ko se je dobro prebudil iz sanj. V naslednjem hipu pa se je vdal v svojo usodo, ne misleč, zakaj počne oni tako z njim. Gnal ga je le naraven instinkt, da bi se branil. Sunil je z nogo v zrak, da bi zadel napadalca z okovano peto v glavo. Skušal si je osvoboditi roke, pa mu jih je pomašil Prekovec pod telo tako, da ni mogel opraviti ničesar. Napadalec ga je tiščal k tlom, kar se je dalo. Potokarju so se že v nekaterih minutah obdale oči z modrikasto barvo, kite so se obema napenjale. Na to sta se začela valjati po tenki plasti sena, da je pršlo na vse strani.

Jernej Prekovec je bil kmalu zopet odzgoraj, pod njim se je zvijal Potokar. Zagrčal je globoko med rebri ter z glavo butil ob deske kolibine, da so zaječale, potem pa se ni ganil več. Prekovec je ležal na njem še trenotek, kot okamenel, — začutil je, kakor bi se tudi njemu vtrgalo nekaj v obistih. Brzo je skočil kvišku in se ozrl preplašeno po vseh kotih. Na tleh, kjer je ležal mrtvec, videl je le zateglo črno liso. Zatrepetal je po vsem životu. Zopet mu je vdrla kri v glavo, da je skoro omedlel, in zazdelo se mu je, da vstaja iz kota proti njemu bleda pošast. Zbežal je iz kolibe, kolikor so ga nesle noge ter letel proti veliki stiskarnici, kjer so se blesketali iz daleč skozi

okna železni stroji. Proti drugi uri je bilo, in vladala je silovita vročina.

Begal je med dvema ali tremi skladi kakor žival, katera uide iz pasti. Rokav pri srajci, ki se je že komaj držal, je izgubil po poti. Ozrl se ni proti kolibi niti za trenotek; čutil je pa vedno, kakor da mu sledi oni obraz prav za petami ter da se hoče prikazen okleniti njegovega telesa. Oblivala ga je zona. Tekel je proti prejšnjemu ležišču v kolarnici. Zdelo se mu je, da se je pošast skrila za opeko, in menil je videti njeno senco — v resnici pa je bila to senca jelševe veje. —

Po nekem nagonu je zlezal zopet na oni kraj, kjer je bil prej. Spustil se je izmučen na tla. Po udih mu je gomazelo. Na enkrat ni čutil prav nič več strahu pred zasledovalcem, bil je popolnoma otrpnen — prešlo mu je vse iz spomina, skoro se ni več zavedal, da je v tovarni.

Opazil pa je na tleh ono zeleno steklenico, v kateri je ostalo po naključju še nekaj kaplic žganja. Zgrabil jo je s celo roko ter popil tekočino. Streslo ga je. —

Tedaj pa so se vsuli glasovi zvona iz vaškega zvonika; zvonilo je k popoldanski službi božji. Jernej Prekovec se je zgani. Stresnil se je nekoliko, toda nekaj je v njem še ostalo, kar ga je treslo.

Skoro bi zbežal nekam daleč, daleč, kamor ne bi nihče mogel za njim. Poslušal je zvonjenje.

»V cerkev hodijo sedaj ljudje, a jaz, jaz pa tu ležim, jaz sem tako otolkel onega«. Nekaj ga je iznova sunilo v duši. »Morda sem ga res, morda — ubil sem ga, ubil!« Sedaj je postal trezen docela; popolnoma je izpoznal svoje dejanje.

»Ubil!«

Po celi opekarnici, katera je razširjala svoje priprave petsto korakov na okoli, ni bilo žive duše, le solnce je silno žgalo; kolovoze, ki so se še od prejšnjega dneva poznali po poti, ki se je vila iz vasi po jarku med žganimi barikadami, je prah zabrisal popolnoma. Daleč tam na vzhodni strani kužila je zrak zelenkasto-rmena voda, ki se je zbirala v jamah, kjer so kopali ilovico; niti žab ni bilo videti, nihče ni motil nervozne tišine.

Jernej Prekovec je ležal kakor na žarjavici. Vstal mu je v duši dvom, za njim kes, ki ga je mučil z železno ostjo. Rajši bi videl, da bi kdo njega samega umoril. Tako mu je postajalo hudo, da je mislil, da ga iskra, katera je v njem silila globlje in globlje, prodre skozi in skozi. Pričel je nehote govoriti posamezne besede. In zazdelo se mu je, da leti tropa vranov z dolgimi visečimi perotnicami preko stiskarnice v nepretrgani vrsti.

Z neverjetno močjo se je silil, da bi ležal mirno. Zamazani klobuk si je položil na oči ter skušal zaspati. Sopsti še je pa vendarle bal.

Solnce je stalo že toliko nižje, da so se žgoči

žarki že drugič priplazili do njegovega ležišča skozi zadnje deske. Premaknil se je in z debelimi preplasenimi očmi pogledal ven; ustnice so se mu o tem razširile, kostanjevi lasje so se mu še bolj razmršili nego običajno. Če bi kdo prišel, bi se vdrl najrajši v zemljo.

»Tam leži«, je zamrmral bolestno ter vtaknil roke v lase. Hotel je iti daleč na okoli, da bi prišel od zadej v kolibo, kjer je ležal Janez Potokar zadavljen. Storil je korak — čutil je, kakor bi mu tičala v vsakem sklepu pri kolenu teklena iver, katera ga je skelela tako, da so mu trepetale vse žile po telesu. Pogledal je še enkrat, kako je stala uta v vročini — pa zopet ni mogel iti.

Postal mu je nekako tako kakor da bi bil zaprt za težkimi zapahi, kajti skoro ganiti se ni upal. Ura je zopet pretekla, pa od nikoder ni bilo nikogar. Odbila je šest, počasi v visokem tonu. Počasi se je tudi zemlja ohlajala, dasi je še vedno žgalo z nebeškega oboka, čeprav ne tako močno. Včasih pa včasih se je začul v daljavi tam na vasi voz, ki je oddrdral izpred gostilne, in potem se je oglasil za-tekkel klic voznikov, tako nerazločno, da ni bilo spoznati, je li to glas človeški ali živalski. Jerneju Prekovcu je tekkel čas kakor večnost. Ko je odbila ura osem, se je zaznalo na obzorju, kakor bi se spuščala tančica s horizonta, vedno gostejša in vedno temnejša, pa sila polagoma.

Po vzduhu je začelo postajati živahnejše. Prekovcu se je zdelo, da se gibljejo drevesa, da se oživlja trava, iz vasi pa je prihajalo po mraku do opekar-nice tiho, šume e življenje.

Čulo se je čimdalje več glasov. V grmovju so zapeli tiči žalostne pesmi, onemogli vsled vročine.

Prekovcu je ta pesem vlila novo trpljenje. Sedaj pa so se vzdignili polni glasovi prav blizu nekje — bilo je človeško petje. Visok, kričeč glas se je lovil ter se skušal spraviti v soglasje z jecljajočim nizkim basom. Jernej Prekovec se je neznansko vstrašil. Človeški glas, človeški!

Obrnil se je ter naslonil na deske tako, da je bil z licem obrnjen proti skladalnicam vožičkov. Med njimi je videl skozi odprtino v leseni steni, kako se je spenjal v gostem mraku visoki, okrogli dimnik nad vso pokrajino.

Iz vasi sta prišla po prahu, ped debelem, dva človeka. ogrnjena z jopiči. Klobuke sta imela nekoli-ko postrani. Enemu je viselo dolgo steblo rožmarino-vo za trakom ter ga otepalo po hrbtu. Držala sta se skupaj ter pela naroden napev.

II.

Na visokem drogu je visela slovenska trobojnica. Okoli enonadstropne, starinske hiše so stale krive češplje. Velika vrata, z zakrivljeno kljuko in urezanimi lilijami, so bila na stečaj odprta, istotako okna. V prostorni veži je ležal nastavljen sod, in po sobah

so stale mize, pregrnjene z belimi prtji; na njih so ležali rožnati krožniki, po sredi pa so se košatili v steklenicah veliki šopki. V kuhinji se je kadilo in šumelo.

Pred hlev so zavlekli nekaj koleseljev, a v hlevu so rezgetali konji — nekateri svatje so prispeli že pred določeno uro, ko se je imel Jamnik odpeljati k poroki. Tudi po cesti so jeli prihajati iz vasi opekarji, vsi praznično oblečeni. Brhka dekla jim je pri vodnjaku zatikala v gumbnice šopke. Eni so hodili gledat skozi okna v sobane, pa se zadovoljno nasmehljavali, drugi so gledali proti mestu, tam, od koder bi se moral vsak hip pripeljati frančiškan, kajti Jamnik je hotel imeti slovesno mašo. Ravno tedaj je stopil iz hleva veliki hlapec ter zavpil, naj jih gre nekaj ž njim pritrkavat v cerkveni zvonik.

Zopet je pridrdralo več voz. Došleci so šli v hišo. Bili so premožni kmetje iz okolice; žene so nosile z zlatom vezeno narodno nošo in srebrne pasove. Hrup je vsak hip naraščal, kedar so se pripeljali novi svatje. Na zgornjih oknih se je večkrat prikazala kaka zabuhla možka glava; tam so namreč čakali starešina, drug in nekateri prijatelji Jamnikovi ženina, ki se je napravljval, da se odpelje po nevesto. Nekdo je zakričal iz okna na dvorišče: »Jurij, pritegni!«, na kar je pognal hlapec lepo pobarvan koleselj pred vežna vrata. Na pragu se je kmalu pojavil Jamnik v črni, polmeščanski obleki; preprežen je bil z zlatimi verižicami, po prstih pa so se mu blesketali debeli prstani.

Delavci so za trenotek utihnili in svatje, kar jih je bilo Jamnikovega svaštva, so posedli po vozeh ter se uvrstili za ženinom. Vse je letelo iz kuhinje, kleti in hleva pred hišo. Pognali so, opekarji so jo pa udarili počasi kar proti cerkvi.

V četrto ure je zavladala v hiši in naokoli globoka tišina, le v kuhinji je vršalo in šumelo. Pritrkavanje se ni skoro nič čulo, ker je ležal med Jamnikovim domovanjem in vaško cerkvijo gosto poraščen grič.

Za hišo, konec vrta, v katerem je poganjalo bujno sočivje, se je prikazal Jernej Prekovec. Med polpriprtimi vrati iz lat se je plazil po gredah do hleva ter strmel na zgornja okna, kakor bi se nečesa bal. Bil je brez jopiča in brez klobuka; roke in obleko je imel zamazano rdečo, in celo na brkih in laseh mu je viselo polno prahu. V obrazu mu je ležalo polno neumljivih, globokih potez, čelo pa je bilo, kakor da se mu je stisnilo. Bil je videti silno miren; skoro do cela otrpnjen. V dolgih presledkih pa mu je zatrepetalo živčevje, da se mu je poznalo tudi okoli ustnic.

Pomaknil se je izza hleva ter šel preko dvorišča k hiši. Skoro ni mogel razumeti, čemu so okna odprta, čemu je vse tako tiho. Ko je šel mimo vodnjaka, je zletel velik, rdečkast petelin na rob ter

zapel. Kakor bi stopil na razbeljeno železo, je švignil za hišo.

Po noči, ko je spal v opekarnici globoko, trdno spanje, se mu je sanjalo, da je padel v vodnjak, iz katerega nikakor ni mogel na suho. Vlekli so ga trije v vedru ven, med njimi Potokar; pa kedar so privili blizu do vrha, se je utrgala vrv in zopet je telebil nazaj. Zjutraj, ko se je precej pozno prebudil, ni vedel, ali je bila resnica ali mu je kdo pripovedoval, ali kaj. Še le, ko se je domislil Potokarja, kako je stal zgoraj ter mu migal v globino, mu je vstal pred dušo hipoma ves dogodek prejšnjega dne. . .

Ko senca se je naslonil na odprto okno ter gledal v obednico, kjer je stalo po mizah vino v velikih steklenicah, poleg njih pa nenačeti hlebci.

Čudno se mu je zdelo, da se ni že prej spomnil, da bodo danes obhajali ženitnino. Preletela ga je zona. Gledal je nepremično na isti kraj; čutil ni niti rok niti nog. Razbolelo živčevje je začelo delovati.

Prekovcu se je zazdelo, da odpira nekdo vrata v sobano, ki je bila pripravljena za gostijo. V vežo se vsipajo delavci ter govore pridušeno med seboj. Po govoru se pozna, da so jako veseli. Jamnikove dekline kodijo po veži ter ropočejo s posodo. Obednico že polni duh pripravljenih jedi. Opekarji pijo v veži vino ter trkajo s kozarci. Hipoma se odpro vrata v obednico na stežaj, in pri strani pogleda v sobano Potokar.

Prekovec se je stresel. Vzravnal se je in začutil v sebi moč, ki ga je gnala od tod. Pojavil se je v njem glas, ki mu ni dal miru in ki ga je trl k zemlji kakor skala. Začel se mu je Potokar smiliti bolj in bolj; storil bi vse, ako bi ga mogel obuditi k življenju. Dvignila se je v njem z elementarno silo žalost, katera je prešla v uničujoč kes.

Zavil je iz vrta po stezi na polje, kjer je stalo nagnjeno težko, polno pšenično klasje; med njim se je skrival modriš, povit z zvončastim slakom.

Prekovec je taval naprej in naprej. Glavo mu je tiščalo k tlom, noge so se mu zapletale, da je omahovaje prestopal; nekaj nejasnega ga je sililo, da se premaguje. Počasi je zašel s poljske poti na travnik in od tod je gazil na njivo, kjer so stala pritlikava krompirjeva stebila. Bilo mu je že precej vroče, kajti lahen sever je bril le v višini ter kopicil svitlosive oblake, ki so zakrivali solnčno luč. Na polje je pritiskala soparica.

Nič ni vedel, kod hodi; v možganih mu je postajalo od trenutka do trenutka mraz, dasi se ga je po telesu obleka kar držala. Izpodtaknil se je v razoru ter padel na tla kraj njive, na kateri je rastle rž. Ni poskušal vstati; iztegnil se je po žitu, obrnjen z glavo k zemlji. Obvladala ga je zopet žalost, ona neizrečena boleost, katere se ni mogel rešiti. Po grlu mu je bilo grenko, kakor da bi izpil poln vrč pelina. Pokril si je z rokama umazani obraz; kar strepetal

bi najrajši. Spomnil se je svoje žene ter mislil na leseno uto, kjer leži Potokar. Skoro bi bil že vstal ter šel v opekarnico, da bi zagrebel mrtveca, pa se ni ganil, niti trenil ni. Ako bi ga tudi kdo drugi hotel zakopati, mu ne bi pustil — naj leži, naj ga najdejo. Da bi ga bili res že našli! In nekako olajšanega se je čutil o tej misli. Ako bi res prišel kdo ter mu rekel: ti si ga ubil, ti si kriv, zdaj idi, da ti plačam enako za enako!

Toda zopet je začutil oni kes, ki mu ni dal mirovati in ki mu je razjedal obisti. Skušal je spraviti glavo, kar najnižje mogoče; ril je ž njo v slamo, da se je dotikal z nosom že prsti. Težko je sopesl. Migljalo mu je v mislih vse v prek: uta, opekarnica, Potokar, žena, potem kruh, ki ga je videl na mizi za gostovanje, Potokarjeva roka, kako mu je migljala v vodnjak, naj si pomaga iz njega — celo opeka, katera mu je padla z rok, ko je šel z ležišča, in pa klobuk.

Menil je slišati zvonjenje — iz daljave je namreč prihajalo pritrkavanje Jamnikovih hlapcev z vaškega zvonika — a glasovi zvonov so se izpreminjali v silno boleostno in turobno ječanje, ki ni hotelo zamreti, nego se vedno iznova oglašalo. Prekovec je ležal na obrazu ter težko dihal; z rokama je nehote grabil za slamo ter jo stiskal kot obupan človek, ki je že blizu blaznosti. Mislil je, kako bi se izognil onemu boleostnemu ječanju, katero mu je udarjalo na ušesa, ter ga tako skelelo, da mu ni bilo prestajati; toda udal se je, naj bo, ter poslušal dalje. Nekako pisano se mu je storilo pred očmi. Čutil je, kakor bi se mu v glavi večkrat zaporedoma nekaj vtrgalo in ga vsled tega zazeblo. Polagoma je otopel popolnoma, tako da ni ničesar več čutil; oči je imel zaprte, v rokah je držal pest slame, s kolena pa je tiščal z vso močjo v tla; lasje so mu silili po čelu; bili so zaprašeni s prahom in prstjo. Bil je kakor brez življenja.

Po ravnini se je začulo od daleč zamolklo bobnenje, kakor bi nekje za gorami grmelo. Po nasipu se je vil v daljavi dolg tovorni vlak; vedno večja je postajala sprednja stran in iz stožastega dimnika se je valil temnosivi dim po tleh. Dobrih sto korakov od Prekovca je glušeče zazvižgal, potem pa je oddrdral naprej po ovinku.

Prekovca je prebudil. Zravnal se je na kolenih ter pogledal okoli sebe; od strani se je videl le še zadnji vagon, ki se je pa takoj skrnil. Vstati je poskušal; toda boleli so ga vsi udje. Neka moč mu je dala toliko poguma, da se je zravnal popolnoma ter se obrnil proti vasi. Steze ni videl in čutil se je, kako da je zašel ravno sem, baš na to mesto. Po žilah se mu je začelo razprostirati nekaj, kar ga je držalo kvišku, kar ga je naenkrat nekako pomirjevalo. Svest si je bil velike krivde, še se mu je oglašal kes in obup, pa vendar mu je postajalo čimdalje lažje; bilo mu je, kakor bi bil nekako zadostil Potokarju in onemu groz-

nemu glasu, ob enem pa je čutil, da ga čaka še nekaj, nekaj, česar si sam želi, dasi je samo ob sebi strašno — in tega je pričakoval z udanostjo.

Šel je nekaj korakov ob visoki rži, da je našel poljsko stezo. Podal se je po nji, dasi očitvidno ni vodila v vas. Vse tiho je postalo zopet okoli njega. Po nekaterih njivah je cvetel fižol in bob ter se ovijal okoli drogov, za prosom se je vrstila zopet pšenica, že v klasju, poleg nje je rastel tuintam oves, čegar bilke nikdar ne mirujejo, med njimi pa je žarel bujni mak ter se košatil osat, s trdimi, širokimi listi.

Prekovca je zopet speklo včasi, a takoj na to mu je utihnilo, kakor bi metal goreče oglje v prazno, suho jezero.

Konec velikega kozolca, ki se je razpenjal na ozki ledinici sredi žita, se je ustavil. Pogledal je na raztrgano streho, s katere so pulili po zimi vrabci začrnelo slamo. Na glavnem stebru je visel križ. Lesena podoba je imela desno roko odbito. Poleg stebra je rastle nekaj solčnic, z velikimi rmenimi listi.

»Križ«, je siknil med čeljustmi. Skoro se mu je vrnil oni obup. Obrniti se je hotel ter oditi, pa ni mogel. Velikanska trnjeva krona, katero je imel Izveličar na glavi, ga je mučila. Sicer se ni menil za nabožne stvari; ob nedeljah je običajno ležal v opekarnici ali pa pil. Zdaj se je zbal lesene podobe in v sebi je čutil neizrekljivo spoštovanje pred križem; povetil je oči ter stal nekaj časa nepremično. Potem se je premaknil ter šel nazaj v vas. Večkrat se je še obrnil proti kozolcu, ko je bil že tako daleč, da se je med morjem klasja videla le še pol gnjila slamnata streha. Dolgo je iskal, da je našel pravo pot. Dospel je v vas za nekim hlevom.

Godba je bučala pri Jamniku. Razlegalo se je vmes tudi petje in cepetanje peta, ker so na podu že plesali. Iz veže se je kadilo od masti, kajti cvrli in pekli so še vedno. Iz obednice, kjer so se gostili delavci, so zveneli kozarci; bili so že jako glasni ter zbijali šale, da je včasi nastal glasen krohot. Nikogar niso pogrešali; bili so zadovoljni ter skrbeli vsak za

se. Okoli mize so sedeli starejši ter pili in jedli, mlajši so pa vstajali ter lovili dekleta in jih vodili na plesišče. V zgornjih prostorih, kjer je sedel tudi Jamnik s svati, je nekdo brenkal na citre. Po dverišču je zavriskal kak pijan opekar ter izginil, opotekaje se, zopet v hišo. Bosopeti otroci so od daleč gledali z izbuljenimi očmi; nihče se ni upal blizu; če je kak paglavec pritekkel k oknu, mu je kdo izmed delavcev zagrozil s pestjo, in ubral jo je daleč proč, kar so ga nesle pete.

Po stopnicah so prišli iz prvega nadstropja župnik, kapelan in suh frančiškan, ker so se mislili že odpeljati.

Prekovec se je ustavil na cesti ter gledal nekaj časa med drevjem veliko domovanje. Nič več se ni tresel. Obraz njegov je bil izmučen, oči zatekle; imel je en sam rokav pri srajci. Stal je nekaj časa nepremično; nihče ga ni opazil, le kopica bosopetcev ga je zagledala ter zbežala pred njim.

Spomnil se je na Potokarja in pogumno je šel proti hiši.

Na pragu se je pokazal ravno tedaj sivobradat, nekoliko sključen starec, ki je hotel nesti godcem na plesišče vina.

Jernej Prekovec mu je šel nasproti. Starec ga je pogledal ter vskriknil:

»Kod pa hodiš? Za božjo voljo, kakšen pa si! Kaj ne veš, da je danes ženitnina?«

Prekovec je molčal, potem ga je pogledal v obraz ter dejal:

»Levec, pojdi z menoj v opekarnico. Potokar leži ubit v kolibi!«

Starec se je začudil, da je izlil skoro vse vino:

»Kaj — kaj — ni mogoče.«

»Pojdi z menoj! Jaz sem ga umoril — jaz. Vsi naj gredo, če hočejo.«

Prekovec je stal pred hišo in ni se premaknil. Ko so vdrli delavci iz obednice v vežo in na prag, je ponovil:

»Jaz sem ga, jaz.«

✻ ✻ ✻ Listek. ✻ ✻ ✻

»Slovenska šolska Matica« v Ljubljani. V smislu § 21 pravil „Slovenske šolske Matice“ se sklicuje prvi občni zbor tega društva na dan 29. decembra t. l. v Mestni dom v Ljubljani. Zborovanje se otvori ob dveh popoldne. Dnevni red: 1. Pozdrav začasnega predsednika, 2. Poročilo tajnikovo o dosedanjem delovanju začasnega odbora. 3. Poročilo začasnega blagajnika. 4. Volitve: a) upravnega odbora (predsednika, 8 odbornikov in 3 odbornikovih namestnikov), glej pravila § 8. b) treh presojevalcev letnih računov. 4. Določitev nagrad za književna dela in glavnim

funkcionarjem za prvo triletno dobo. 5. Proračun za naslednja tri leta. 6. Posvetovanje oziroma odobravanje predloženega poslovnika. 7. Nasveti posameznih društvenikov.

Da bi častite dame in častiti gospodje vnanji društveniki imeli kolikor mogoče duševnega vžitka in duševne pobude od svojega kratkega bivanja v slovenski prestolnici, je začasni odbor nadalje ukrenil:

1. Na predvečer, dne 28. decembra t. l., priredi „Ljubljansko učiteljsko društvo“ na čast došlim društvenikom zabavni večer.

2. Dne 29. decembra t. l. priredi gospod ravnatelj Andrej Senekovič ob 10. uri dopoldne električne demonstracije v fizikalni sobani c. kr. prve državne gimnazije.

3. Po občnem zboru si društveniki lahko ogledajo ljubljansko elektrarno, kjer bo gosp. ravnatelj A. Senekovič razjašnjeval električno napravo. Tudi druge zavode si lahko ogledajo društveniki pod vodstvom izvedencev.

Častito dramatično društvo se naprosi, da priredi dne 29. in 30. decembra primerne dramatične predstave.

Tovariši in tovarišice! Prvič se nam nudi prilika, da si srednješolski in ljudskošolski slovenski učitelji podamo roke in stopimo v zvezo; ki more biti, na korist prvim in drugim. Noben slovenski učitelj ne zamudi prisostvovati porodu „Slovenske šolske Matice“, ki, če Bog da, postane eden najvažnejših zavodov narodne prosvete!

Gospodje poverjeniki in gospice, navdušujte, kar je v vaših močeh, za sveto stvar!

V Ljubljani, dne 2. decembra 1900. Začasni odbor „Slovenske šolske Matice“:

Dr. A. Medved, l. r.

H. Schreiner, l. r.

Članek »Svobodna ljubezen in zakon«, iz peresa naše vrle sotrudnice gospe Danice, priobčen v 1. št. letošnje »Slovenke«, je izšel v češkem listu »Ženski svet« (19. št.) v češkem prevodu. Gospa Danica v svojem privatnem pismu komentira ta pojav sledeče: »A na Češkem ni provzročil (članek namreč) ni najmanjše burje. Češki čitatelji so ostali docela hladni. A pri nas bi naju bili skoro kamenjali...« Da, da, od nas do Čehov je precej daleč...

»Novo Svjetlo«. Slobodna smotra mlade Hrvatske za društveni i kulturni život. Izdaje Milan Marjanović. Izlazi u Zagrebu svakog 5. in 20. u mjesecu. Stoji na cijelu godinu 12 K., za djake 8 K. Na pol i četvrt godine razmjerno. Mjesečno za sve bez razlike 1 K. Pojedini broj 50 fil. Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Prilaz br. 11, a otpravništvo na Jelačićevom trgu br. 24, kamo se izključivo šalju novčane pošiljke. Knjiga I, broj 1. Sadržaj: »Novo Svjetlo« i »Svjetlo«. Od uredništva. — Proslava 400-godišnjice hrv. književnosti. — Popularizacija i socijalizacija. M. Petranović. — Za žene. Napisao Multatuli. — Sofija Borštnik. Napisao M. Marjanović. — O trim preobraženjima. Od Fr. Nietzschea. — Patriotizam, od Ž. Bertića. — Rennaisansa, Novela. Napisao Vl. Lunček. — Smotra. — Književnost. — Po časopisima i knjigama — Škole i djaci. — Kazalište. — Bilješke. — Varia.

Prvo žensko delo v akademiji znanosti. Dne 8. tm. je ravnatelj botaniškega muzeja na Dunaju, prof. dr. vitez Wettstein, v seji matematično-naravnoslovnega oddelka akademije znanosti predložil prvo žensko delo, ki ga je na imenovanem muzeju izvršila redna sluhateljica filozofske fakultete, gica. Ema Ott. Delo je naslovljeno: »Preiskovanja o sestavi hromatoforov v sladkovodnih diatomacejah in razmerje iste k sistematiki.«

Nov »Elizabetin dom«. Te dni so na Dunaju blago slovili »Elizabetin dom«, v katerem najdejo zavetja in sirote po častnikih, državnih uradnikih vdove in druge ženske iz srednjega stanu.

Žensko telovadno šolo je odprl »Tržaški Sokol«. Vdeležba je, kakor posnemamo po »Edinosti«, žal, dovoljena le damam iz čitalniških krogov!

Cenjenim naročnicam in naročnikom ob novem letu.

S to številko zaključujemo IV. letnik »Slovenke«. Bodi nam dovoljeno, da se o tej priliki ozremo na pot, ki smo jo hodili v starem letu, ter da si predočimo cesto, ki leži pred nami v novem letu.

Pot v prošlem letu je bila — trnjeva. Napadi na našo urednico, bolj iz mržnje do osebe, nego iz nasprotja do načel, ki jih zastopa; indignacija nad posameznimi našimi sotrudniki in njihovimi spisi, so nas — to moramo priznati — zelo ovirali v našem delovanju; oškodili so ugled lista, a v prvi vrsti — našo blagajno. Tega pa, kar so želeli pamfletisti raznih slovenskih listov, pisci anonimnih pisem, ki so nam s pretnjami odvrčali sotrudnike in čitatelje, in razni drugi napadalci, tega, da bi uničili naš list, hvala Bogu, niso dosegli! Nepristransko občinstvo je sodilo in ni obsodilo — nas. Spoznalo je, da nas vodijo čisti nameni, koristiti slovenskemu ženstvu in posredno narodu. Našli smo sotrudnikov, ne le v vrstah mladih naših somišljenikov, nego tudi med osivelimi učenjaki širom slovanskega sveta. Iz domo-

vine in tujine nam je došlo toliko priznalnih pisem, da nas kvantitativno in kvalitativno navdajajo s ponosom in zadoščanjem za vse tiste neutemeljene surove napade.

Po poti zdravega napredka hočemo napredovati tudi prihodnje leto. Cilj nam je duševna povzdiga slovenskega ženstva. V to svrhu bomo je obveščali o vseh važnejših pojavih v življenju ženstva sploh, s posebnim ozirom na Slovanstvo.

Naši cilji pa niso samo idealni; tudi na praktičnem polju hočemo doseči uspehov.

Ako bi naše delovanje pripomoglo v to, da se slovensko ženstvo dvigne tudi gmotno, izpolnila bi se nam najsrčnejša želja. V to svrhu pa nam politika ne sme ostati tuja.

Zavzemati se hočemo za pravice delavk, uradnic, učiteljic in žen kot takih. Pred očmi imamo organizacijo vsega slovenskega ženstva.

Ravnali se bomo po načelu: dulce et utile — ter v razvedrevanje naših čitateljic prinašali primerne-ega leposlovnega gradiva. Seznaniti hočemo Slovenke zlasti z velikimi deli sorodnih slovanskih plemen.

Kar se tiče taktike, držali se bomo tudi zanaprej načela: Resnica nad vse!

Kdor išče panegirikov sodobnim našim velikanom, naj ne čita »Slovenke«. A tudi nedorasli mladini je ne svetujemo. Za isto je drugod poskrbljeno dovolj. Življenske razmere so dandanes tako zavozljane in naša družba tako gnala, da moramo semtertja razgrniti pred našimi čitateljicami slike, ki ne prijajo negodnim živcem.

»Slovenka« bodi glasilo zrelega ženstva, a bodi glasilo vsega tega ženstva. Vsem slojem, od najnižjega do najvišjega, bodo odprti predali našega lista; vse Slovenke naj najdejo v njem opore, svetov in razvredila.

Na nivô kakega družinskega lista pa naš list ne sme pasti. Saj imamo še vse premalo prostora za pereča vprašanja socialnega preporoda.

Naš list bode nadaljeval boj proti hinavščini, boj proti prostituciji, boj proti zatiranju slabih. Krščanstvo bomo smatrali, slej kakor prej, za nedotakljivo svetinjo naroda, š čemer pa nočemo reči, da postanemo »klerikalni«. Usiljevali svojega krščanskega prepričanja ne bomo nikomur, niti ga na drobno prodajali. Aurea mediocritas!

Mislimo, da smo rekli jasno dovolj, kaj name- ravamo. Doseganje teh ciljev pa ni odvisno le od

nas, marveč — v prvi vrsti od naših sotrudnikov in naših naročnikov.

Zato izrekamo dosedanjim sotrudnikom svojo najtoplejšo zahvalo ter jih prosimo, da nam ostanejo zvesti i v bodoče. Nove podravljamo drage volje.

Hvala tudi našim cenjenim čitateljicam in čitateljem da so nas podpirali gmotno. Prosimo jih, da nam ohranijo svojo naklonjenost i v prihodnje ter nam pridobe novih prijateljev. Kolikor več naročnikov bomo imeli, toliko boljših sotrudnikov si zagotovimo, toliko več bomo nam mogoče storiti v povzdigo slovenskega ženstva, na katerem sloni bodočnost naroda.

»Slovenka« ostane mesečnik. Cena ji bo, kakor dosedaj, 6 kron na leto. Rokopise je pošiljati urednici gej. Ivanki Klemenčički, roj. Anžičevi Trst, Belvedere 23. II., denarne pošiljke in reklamacije pa upravnistvu, Trst Molin piccolo 3. II.

List bo izhajal redno vsakega 15. dne v mesecu.

Ako se prijavi dovolj naročnikov, prinašali bomo tudi slike.

V nadeji, da stopimo koncem prihodnjega leta veselejšega lica pred občinstvo, kličemo vsem, prijateljem in nasprotnikom:

Vesele božične praznike! Na svidenje v novem letu!

Uredništvo in upravnistvo

„Slovenke“.

Trst, Molin piccolo 3. II.

P. n. naročnike

6

prosimo uljudno, da ponovijo pravočasno naročbo. Do 7. januarja 1901 moramo vedeti, v koliko primerkih nam je tiskati list. Cenj. naročnike, ki še niso poravnali naročnine, prosimo, da store nemudoma svojo dolžnost. Obstanek našega lista je odvisen od rednega plačevanja naročnine.

„Upravnistvo“.

Sevastopola

u izvrstnom prievodu našeg **Harambašića**. Ovo prekrasno, u svojoj vrsti nenadkriljivo remek-djelo velikoga i genijalnoga Rusa, prevedeno je gotovo u sve jezike svijeta. Pouzdano znamo, da će i u nas naći oduševljeno kolo uznesenih čitalaca. Priobćivat ćemo i šaljive crte i pripoviesti od poznatih i omiljenih ruskih pisaca Čehova i Lejkina.

I naša će pouka biti liepa i svestrana.

Već u prvom broju donosimo krasne uspomene iz Mletaka od **Jelića**, hrvatskog učenjaka svjetskoga glasa, kojemu se je slava pronesla na daleko.

U jednom od prvih brojeva donosimo razpravicu sveučilišnoga profesora dr. **H. Hranilovića**, koja će vrlo ugoditi čitateljima.

Mnoge druge krasne radnje čekaju već u redakciji, da budu objelodanjene. Da zadovoljimo svestranu želju hrvatskoga krasnoga spola, dodavat ćemo „**PROSVJETI**“ više put posebni prilog **za modu i ručni rad**.

Sve to nas izpunja nadom, da ćemo ove godine i opet koračiti napred i tako ne samo uzdržati stare, već dobiti i mnoge nove prijatelje i predplatnike.

Svako opravdano želji naših čitatelja mi ćemo se rado odazvati i nastojati, da naš list bude zanimiv i da svatko nešto za sebe nadje u njemu.

Riečju i uredništvo i nakladna tiskara nastojat će svimi silami, da „**PROSVJETA**“ sve većma procvate i da sve više omili hrvatskom domu.

„**PROSVJETA**“ izlazi u velikoj osmini svakog 1. i 15. u mjesecu na 32 strane sa 7—10 slika.

Ciena je „PROSVJETI“: Na godinu kruna 12.— poštom ili dostavom u kuću for. 14.—
.. pol godine „ 6.— „ „ „ „ „ „ 7.—
.. četvrt godine „ 3.— „ „ „ „ „ „ 3.50

Nakladna tiskara najtoplije preporuča taj liepi list. — Predplatu primaju sve knjižare.

Nakladna tiskara Antuna Scholza u Zagrebu,
Gajeva ulica br. 7.

Upravo izašlo:

Drugi

ALBUM HRVATSKIH NAPJEVA

(Seconde Album National Croate)

100 HRVATSKIH NARODNIH NAPJEVA

za glasovir udesio

Slavoljub Lžičar.

1. Oj ti Vilo Velebita. Narodna.	28. Ovčar. Iv. pl. Zajc.	54. Coban. Narodna.	76. U kovaču. Narodna.
2. Oj djevojko rođena. Narodna.	29. Mladenačka. Iv. pl. Zajc.	55. Korač. pjev. društ. »Slavulj u	77. Ženit ću se. Narodna.
3. Oj Hrvatska oj. Narodna.	30. U livadi. Narodna.	Petrinji. V. Hendrych.	78. Ustaj vilo. Ivan pl. Tropš.
4. Majci. Iv. pl. Zajc.	31. Draga doziva dragog. Narodna.	56. Sokolu. Narodna.	79. Čestitka Iv. Zajc.
5. Ostavljen. V. Hendrych.	32. Pjevajuća prelica. Iv. pl. Zajc.	57. Moj zavičaj od E. A. Mangoda.	80. Ej Radoja. Narodna.
6. Primorkinja. Narodna.	33. Žetva. Iv. pl. Zajc.	58. Oj djevojko, sitna ljubičice. Na-	81. Oj braćo sada složno. Napitnica
7. Mladi rodoljub. Iv. pl. Zajc.	34. Oj Kapelo. Narodna.	rodna.	Iv. pl. Zajc.
8. Šumski čar. Iv. pl. Zajc.	35. Imam diku. Narodna.	59. Na obali na vrbovih lančićih.	82. Mlado djače. Iv. pl. Zajc.
9. Čamac. Narodna.	36. Pjesma hrv. pjev. sŕveza. Iv.	Narodna.	83. Sva se sila. Narodna,
10. Djak — junak. Iv. pl. Zajc.	pl. Zajc.	50. Oj Jelena, Jelena. Narodna.	84. Brate le. Napitnica. Narodna,
11. Žicam. D. Jenka.	37. Petrinjsko kolo. Narodna.	61. Dobar večer, ljubo moja. Na-	85. Da ti kažem. Narodna.
12. Ti plaviš. Narodna.	38. Hrvatski barjak. V. Justa.	rodna.	86. Duhan. M. pl. Farkaš.
13. Kratka sreća. F. Livadić.	39. Zora zabijeli. Narodna.	62. Domovini. N. Štos.	87. Pastirče mlado. Narodna,
14. Bogatstvo. Iv. pl. Zajc.	40. Moja domovina. J. Tropš.	63. Slava. Narodna.	88. Sužanj. F. Livadić.
15. Tekla voda. Narodna.	41. Gdje bi bila. Narodna.	64. Tužba djevojačka. Narodna.	89. Mladi seljan. Iv. pl. Zajc.
16. Oružje i jezik. N. Stos.	42. Uvijek si mi govorila. Narodna.	65. Slušajte me prijatelji. Napitnica.	90. Dodji dragi. Narodna.
17. Hej Slavonijo. Narodna.	43. Ženina volja. Narodna.	F. Rusan.	91. Tri čaše. Iv. pl. Zajc.
18. Tek mjesec. Narodna.	44. Mili Bože. Narodna.	66. Ovako — ovako. Narodna.	92. Ej ljubo vjerna. Narodna,
19. Oj Korano. Narodna.	45. Djevojčice. Narodna.	67. Živio. Napitnica. Narodna.	93. Oj djevojko moj, moja. Na-
20. Djevojka išla. Narodna.	46. Andetski stan. Narodna.	68. Ustaj rođe. Gj. Eisenhuth.	rodna.
21. Anko Ankice. Narodna.	47. U ranu zoru. Narodna.	69. Molitva. Livadić.	94. U sumračju. Narodna.
22. Oj Hrvatska dična gorice. Na-	48. Putnik. V. Lisinski.	70. Želja zlatu. Fr. Grbić.	95. Milčice moja. Narodna.
pitnica. V. Vernak.	49. Il' ovako il' onako. F. Rusan.	71. Kom slavskih žilah. Budnica.	96. Na onoj strani. Narodna.
23. A jesam ti rekao. Narodna.	50. Crna goro. Narodna.	N. Štos.	97. Djetinja sreća. Iv. pl. Zajc.
24. Rosa rosi. Narodna.	51. Lako — lagano. Narodna.	72. A jesam ti kaza. Narodna.	98. Moj je dragi. Narodna.
25. Igra kolo na dvadeset i dva. Nar.	52. Oj Slavonci i Hrvati. Il. Okrugić.	73. Graničari. Narodna.	99. Kamena djeva. F. Livadić.
26. Živio. Napitnica. Narodna.	53. Diži se diži, mili rode moj. Il.	74. Ide sunce. Narodna.	100. Davorija. Iv. pl. Zajc.
27. Znaš li. F. Livadić.	Okrugić.	75. I zora nek. Napitnica. Narodna.	

Ciena 3 kruna, s poštom, ako se novac unapried pošalje 3 kruna 20 filira. *****

Za glasovir izašlo je našom nakladom

Na plitvička jezera!

Balet u 2 slike. *****

Po ideji

Dr. Stjepana pl. Miletića.

Sastavio i uglasio

FELIX ALBINI.

Ciena 6 kruna.

Ciena 6 kruna.

Nakladna tiskara Antuna Scholza u Zagrebu, Gajeva ulica br. 7.

ZAVOD SV. NIKOLAJA V TRSTU.

Ženska podružnica družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu.

P. n.

Vaše blagorodje!

Komaj a leti je, odkar posluje zavod sv. Nikolaja, a je že sprejel pod svoje okrilje nad 1000 deklet in sicer: Kranjci 347, Primorci 302, Stajarci 164, Korčani 86, iz kraljevine Hrvatske 45, Čehinj 6, Poljakinj 2, Rusinj 2, Italijank 29, Nemikinj 24. A odkloniti smo jih morali veliko tudi precej. Drugi pa dohodki nam ne dopuščajo, da bi najeli večje prostora. In vendar, da dekleta dobiva brezplačno stanovanje! Pa tudi hrano dobiva študij nima ni novičar v vzreju. Drugače bi upela glad in glad je vendar najhujši pospeševatelj nemoralnega življenja! Vrhu tega, da se skrbi za duševni in telesni blagor deklet.

Približujejo se veseli božični prazniki. Koga ne navdaja o tem najblažje čustvo radosti v sredini svoje obitelji? Koliko dela in skrbi ima ta čas skrbna mati, da z vsakovrstnimi darovi razveseli svojo dobro in pridno deco. Taka mati je tudi naša ženska podružnica družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu. Deco ima pri sv. Jakobu v šoli, a pri sv. Ivanu in na Rocolu v otroških vrtcih. To svojo pridno in izvečine ubožno deco preskrblja podružnica vsako leto s potrebno obleko in drugimi malimi darovi. Ker pa število otrok znaša okolu 800, bomo imeli o tej priliki velike stroške. Da zamoremo zmagati potrebe naše šolske dece, nabiramo o tej priliki za običajno

božičnico.

Odbor tržaške ženske podružnice je sklenil, da razpošlje p. n. rodoljubom in rodoljubkam po mestu in deželi nakaznice s ponižno prošnjo, da iste vrnejo z večjim ali manjšim zneskom. Vsak še tako mal dar nam je dobro došel.

Darove bodemo objavljali v „Edinosti“, ter se jih naj blagovolji pošiljati podružnični blagajničarici, gospej Maši Grom v Trstu, Via Conicoli št. 1, prvo nadstr.

Predsedništvo

ženske podružnice družbe sv. Cirila in Metoda.

Odbor.

ZAVOD SV. NIKOLAJA V TRSTU.

P. n.

Komaj 2 leti je, odkar posluje zavod sv. Nikolaja, a je že sprejel pod svoje okrilje nad 1000 deklet, in sicer: Kranjic 347, Primork 302, Štajark 164, Korošic 80, iz kraljevine Hrvatske 45, Čehinj 6, Poljakinji 2, Rusinjo 1, Italijank 29, Nemkinj 24. A odkloniti smo jih morali veliko radi pretesnih prostorov. Društveni dohodki nam ne dopuščajo, da bi najeli večje prostore. In vendar: kolika dobrota je že to, da dekleta dobiva brezplačno stanovanje! Pa tudi hrano dobiva četudi nima ni novčica v žepu. Drugače bi trpela glad in glad je vendar najhujši pospeševatelj nemoralnega življenja! Vrh tega da se skrbi za duševni in telesni blagor deklet, ni jim treba hoditi v bolnišnico v slučaju bolezni; marveč se dekleta, ako ni nevarno bolna, lahko zdravi v zavodu. Človekoljubni zdravnik gosp. dr. Martinis, rodom Dalmatinec, uvidevši korist zavoda, ponudil se je, da bo dekleta zdravil brezplačno. In ne samo to; posredoval je tudi pri lekarničarju, da dekleta dobivajo zdravila veliko ceneje. Ni li to velika dobrota za dekleta sama, za njih stariše in za — občine?! Število deklet govori jasno, da-li je bil zavod potreben ali ne?! Žalostno bi bilo torej, ako bi moral zavod mledovati za podporo, da se vzdrži...!

Prihiteti bi morale torej vse občine ter tekmovati med seboj z večimi ali manjimi podporami na korist svojih občinark. Posebno zdaj, o sestavljenju proračunov, naj vsaka občina kaj malega odloči v ta namen. Vsaki še tako mali znesek pride prav! Tu ni treba Bog ve kakih žrtev, marveč le malo ljubezni do ubogih devojk! Ne smemo misliti, da so nam dekleta propadala samo moralno; ne, propadala so nam tudi gmotno in narodno. Dekleta iz zavoda se gledé narodne zavesti razlikujejo od družih deklet; ker, ako bi bila katera mlačna ali brezbrizna v narodnem pogledu, jo pa navdušujejo druge! In ako vidijo, da ostaja katera nezavedna, prezirajo jo toliko časa, da se poboljša! Potem še le sme v njih krog! Gmotno skrbi zavod za dekleta s tem, da posreduje, da dekleta hranijo denar v naši „Tržaški posojilnici in hranilnici“. In res je že lepo število deklet, ki imajo že večje ali manje zneske, kakor katera more. Veselo upanje je, da bo vedno bolje, ker jedna druga navajajo na to, da hrani denar.

Po zimi pa je v zavodu pravo zbirališče. Tu se shajajo ob nedeljah in praznikih ter si kratijo čas s čitanjem in poštenim razvedrilom. Kratko rečeno: zavod je pravi deklinški dom, kjer zajemajo navkov in navodil, kako se jim je ravnati. In ako bi imeli večje prostore, prihajale bi v večem številu...! Bila bi tu prava ženska čitalnica. Kolike koristi bi bilo to! Opazili smo tudi, da z dekleti, ki so došla iz zavoda, tudi gospodarji druge narodnosti postopajo bolj milo, ker vedo, da ista imajo koga, ki jih brani.

Nadalje posreduje zavod med gospodinjo in služkinjo, ter je nepristranski o tem, — tako je ustrezno toliko koristim gospodarjev, kolikor onim služkinj. Na ta način sta si bliži jedna in druga. Gospodinja vidi v služkinji svojo pomočnico in svojega bližnjega, kateremu ni osoda tako mila kakor njej! Služkinja pa naj vidi v gospodnji svojo dobrotnico, katero je dolžna spoštovati in ljubiti. Ako se nam posreči, da popolnoma odstranimo, rekli bi prepad, ki je ločeval gospodinjo od služkinje, dosegli smo vse, ker ljubezen je ista, ki dela čudeže tudi tam, kjer se zdi nemogoče.

Ganite se torej vsi oni, katerim je na srcu blagor ženske mladine ter nam prihiteti na pomoč, da isto ohranimo narodu čilo in zdravo — moralno in fizično.

Odbor.

Vabilo na naročbo „Slovenke“.

P. n.

Z novim letom 1900 začne „Slovenka“ svoj četrti letnik. Jedino slovensko, oziroma jugoslovansko žensko glasilo je postalo tekom prvih let svojega obstanka tako priljubljeno, da je vsaka posebna hvala nepotrebna. Izdajatelji lista se pa nočejo zadovoljiti z dosedanjimi uspehi, temveč hočejo napeti vse moči, da priboré „Slovenki“ tisto veljavo, ki sodi edinemu glasilu našega ženstva. Naša „Slovenka“ mora postati dostojna vrstnica enakim listom drugih omikanih narodov.

Žensko vprašanje zanima danes najviše duhove obeh spolov, in vsi izobraženci priznavajo njegovo veliko važnost, naj se že kakor koli postavljajo napram posamičnim zahtevam ženstva. Materijal, ki ga to vprašanje obsega, je pa tako ogromen, da je za njega spoznavanje potreben poseben študij. In „Slovenki“ bo prva naloga, omogočiti in pospeševati to proučevanje. Zato bo posvečevala vso brigo in pozornost vsem pojavom ženskega gibanja in bo stala odločno na stališču ženskih pravic, ženske osamosvoje. Ozirala se bo pa tudi na vse prikazni, ki so direktno ali indirektno v zvezi z ženskim pokretom, dobro vedé, da je žensko vprašanje v svojem bistvu le en list velike knjige, le del organske celote, socijalnega vprašanja.

V ta namen bo „Slovenka“ objavljala temeljite znanstvene članke in razprave, izvirne in v dobrih prevodih, dalje: brižno sestavljeno kroniko ženskega gibanja — doma in po svetu — ter bibliografijo ženske socijologije. Pa tudi zabavnega dela ne bo zanemarjala, temveč bo skrbela za dobro leposlovno gradivo v vezani in nevezani besedi. Spise bo objavljala tudi v hrvatskem oziroma srbskem jeziku; a da bodo taki sestavki tudi Slovencem lahko umljivi, bo v vsaki šlevilki tolmačila manj umevne hrvatske besede.

Mnogo priznanih književnikov je obljubilo uredništvu svoje sodelovanje, med njimi zlasti: **Anton Aškerc, Aleksandrov, Ljubomir Babić-Gjalski, Alojzij Benkovič, Bogomila, Danica, Desimira, dr. Fran Eller, Engelbert Gangl, Fran Goestl, Fran Govékar, Fran Jagar, Vladimir Jelovšek, Etbin Kristan, Kristina, Henrik Krizman, Zofka Kveder, Janko Leban, Janko Leskovar, Márica, Márica II., Milan Marjanović, Anton Medved, Mihovil Nikolič, Potočan, Jakob Vetušek, Vida, Antonin Zavadil, Zorana, Oton Zupančič, Žabnik i. dr.**

Tudi z svojo zunanjo obliko pokaže „Slovenka“ v novem letniku, da napreduje s časom. Radi boljšega urejevanja in ložjega pregleda za čitatelje pa bo izhajala enkrat na mesec, seveda razumno povečana.

Da bo mogla izpolnjevati vse svoje številne in težke naloge, je pa treba splošne podpore jugoslovanskega čitateljstva, zlasti našega ženstva. Zato se obračamo do Vas z uljudno prošnjo, da se blagovolite naročiti na „Slovenko“, ter jo priporočiti tudi svojim prijateljem in znancem, kajti samo, ako se krog njenih naročnikov povsod razširi, ako nam stari naročniki pridobé novih, bode mogla materijalno in intelektualno uspevati in se razvijati v korist našega ženstva, našega naroda, pospešujé naš splošni napredek.

Naročnina znaša za vse leto **6 kron.** — Naročuje se na upravništvu „Slovenke“, v Trstu, ulica Molino piccolo št. 3.

Z odličnim spoštovanjem,

uredništvo in upravništvo „Slovenke“.

V TRSTU, meseca decembra 1899.

O božiču.

Spisal E. Kristan.

Zemlja je bila bela, nebo pa sivo. Debel sneg je ležal po tleh, po strehah, po drevju. Nebo pa je bilo enakomerno zavito v daleč, daleč raztegnen siv oblak, vse obzorje brez vsake druge nijanse, brez vsake pičice kakšne druge barve. Po hišah so kurili v pečeh, na cesti je bilo kaj takega nemogoče. Zato so bili ljudje po hišah, vsaj po nekaterih, zadovoljni; po ulicah pa so evokotali z zobmi, drgetali po vseh udih, stiskali roke v žepe, energičnejši pa so izpuščali včasih kakšno prav krepko kletvico v mrzli zrak, ki se pa zato vendar ni hotel ogreti.

Večinoma pa so bili oni, ki sploh kaj imajo, dobre volje. Božič — v tej besedi je nekaj čarovnega. In takrat je bil Božič. Seveda niso opravičeni vsi slavospevi, namenjeni temu prazniku in marsikatera božična idila izvira samo iz plodovite domišljije pisateljev; tudi o tem času je na zemlji mnogo več tragičnih ali pa vsaj neveselih prizorov, nego radostnih in vznášajočih. Pa, odpustite. Nisem se namenil, pisati študije, temveč povedati sem vam hotel samo neko dogodbico. Nič posebnega. Kajti prepričan sem, da se dogaja ua tisoče takih in podobnih stvari. Saj je vzlic vsej raznovrstnosti vendar v ljudskem življenju tisoč momentov, ki vse spajajo. In zato mi se zdi skoro nemogoče, da bi povedal kaj popolnoma nezaslišanega, kaj takega, kar se je samo enkrat zgodilo v vseh vekovih. Tako izrednih dogodkov ne poznam. *Torej moram ostati pri navadnih rečeh in nasledno dogodbico pripovedujem samo radi tega, ker me bližajoči se Božič spominja na njo.* Prvi del so mi povedali ljudje, ki so starejši od mene in poznajo dotične razmere. Drugemu delu sem bil sam priča. Pa, da ne lažem: pripovedujem vso stvar pravzaprav iz egoizma, ker se bojim, da bi bil o Božiču zelo žalosten, ako bi moral sam misliti na ta dogodek.

I.

Bil je torej dan pred Božičem. V hiši trgovca Drobni-ka je bilo jako živahno. Kupčije so bile dobre, kar je o takih praznikih jako važno. Kadar je pri hiši denarja, ni uzroka, da ne bi bilo veselo. Pripravljali so se torej že več nego teden dnij na praznik, ki se ga vesele stari in mladi ljudje. Drobnik in njegova tridesetletna soproga sta imela otroka, sedemletno dekletce Natuško, ki je pisala že pred štirinajstimi dnevi Jezušku dolgo dolgo pismo, naštevši mu vse svoje želje, kar jih je gojilo njenó otroško sreč. Kakor je bila majhna, je bilo teh želj dovolj, a bila je vendar prepričana, da ji Božič izpolni vse. Samo radi ene ni bila tako gotova in prav ta ji je bila najmilejša. Drage volje bi bila sklenila z Jezuškom kompromis, tako, da bi bila žrtvovala kakšno punčko, knjigo s slikami, ali pa celo toli zaželjeno kuhinjo, ako bi le prišel Ažmanov Tonče na božični večer k njim. To je bil devetleten fant, s katerim se je Natuška često igrala in včasih sta šla tudi skupaj v šolo ali pa iz šole. Ažman in Drobnik sta bila dobra prijatelja in njuni soprogi sta bili celó nekaj v sorodu. Tako sta se otroka seznanila. V časih je šla Natuška k Ažmanovim, v časih je prišel Tonče k Drobni-kovim in starišem je bilo to povsem všeč, ker so si prihranili mnogo skrbi radi otrok, ki v teh letih ne morejo živeti brez družbe, pa bi bili sicer uhajali na ulico in kdo vé kam, pa pa pri tem zašli v slabo družino.

Natuška in Tonče sta bila po svoje tudi jako dobra tovariša. Njiju igračke so bile nekako skupna last; če je imel eden njiju kakšne slaščice, jih je moral tudi drugi okusiti, in če sta skupaj kam šla, sta se morala vedno držati za roko.

Natuški se je zdelo nemogoče, da o Božiču ne bi bila s Tončetom skupaj. Kratko malo nemogoče. Zato je tudi pi-sala Jezušku, naj poskrbi, da oče in mati povabita Tončeta na božični večer v svojo hišo, kajti to je vedela, da ona tisti dan ne more k Ažmanovim. Vendar se je bala, da bo njena prošnja zaman, kajti igračke in knjige in obleke prinese Je-zušek lahko iz nebes, Tončeta pa ne. No, slučajno se je zgo-dilo, da sta bila Ažman in njegova gospa za Božič sama po-vabljeni k neki znani, visoki rodbini v Gradec in če bi bila odklonila vabilo s kakršnim koli-izgovorom, bi bila zamera gotova. In ko je Drobnik, ki je kdo vé odkod izvedel Natuš-kino željo, vprašal Ažmana, ali bi pustil Tončeta na sveti večer k njemu, je le ta prav veselo pritrdil.

In tako se je zgodilo, da se je Natuškina želja izpolnila.

Ej, to je bilo veselo takrat okrog božičnega drevesca, na katerem je gorelo nešteto svečic in na čegar vejah so sve-tili zlati orehi in neštete druge malenkosti, razveseljujoče otroško sreč. Okrog pa so bili nakopičeni razni darovi za Natuško in za Tončeta in za očeta in mater. Otroka nista vedela, kaj po-četi samega veselja. Plesala sta okrog drevesca, tekala sta sedaj tja, sedaj sem, pokazovala sta drug drugemu in sta-rišem darove, s kratka, verjela sta, da je podobno tudi v nebesih.

To je bil svet večer, katerega sta se oba dolgo spomi-njala. Še večkrat sta pozneje oba, kadar se jima je primerilo kaj lepega, dejala: to je tako, kakor takrat o Božiču.

II.

Čas se ni ustavil ob tistem lepem Božiču. Neustavno je hitel v večnost, niti za hip ni obstal. In tako so Natuški in Tonetu minevala otroška leta. Za oba je prišla doba, ko se dogajajo prve večje izpremene v človeškem sreč; čuti se vzbujajo, postajajo zavednejši in življenje dobiva prvič neko glo-bokejšo veljavo. Nekateri ljudi zadene to nekoliko prej, druge pozneje, pravijo, da nekaterih sploh nikdar; ali teh mora biti jako malo.

Natuška in Tone nista s štirinajstimi, petnajstimi leti sanjarila o tajnih pripovedih zvezd, nista si priznavala lju-bezni. Ali ko je Tone odšel po dovršeni gimnaziji v Gradec na vseučilišče, je bilo obema težko pri sreč. Vsaj temno sta slutila, da ju veže nekaj močnega in da je med njima nekaj sladkega, prijetnega, — več nego otroško prijateljstvo in na-vada skupnega občevanja. Ko se je Tone odpeljal, je stala Natuška dolgo na kolodvoru. Na obeh straneh je bilo slišati nekaj vzdihov in celo nekoliko solz je poteklo.

Tone se je vrnil na prve počitnice. Natuška je prav tedaj dovršila svoje nauke na višji dekliški šoli. Nosila je se-veda že dolga krila in rekli so ji: Gospica Natalija. Mladi, pa včasih tudi starejši gospodje so upirali vanjo poželjive po-glede, kar je bilo zelo umevno, kajti bila je lepa kakor model za kako Venero. In to je bilo od začetka sveta tako, pa ostane menda vedno tako, da lepa dekleta ugajajo možkim. No, Natuška se ni zmenila za to in če jo je kdo opozarjal, da je že tolikim gospodom zavrtila glave, se je le poredno smejala. Kdo vé, kaj je mislila!...

Tudi v hiši očetovi so se zgodile razne izpremene. Zadnja leta je bila kupčija izredno srečna in Drobnikovo pre-moženje je naraščalo, da se je sam čudil. Včasih je denar kar deževal v hišo. Drobnik je razširjeval kupčijo, kupil je novo, veliko hišo, vilo na deželi, pristopil je raznim čelniškim

podjetjem, s kratka: ne da bi sam vedel, kako se je zgodilo pravzaprav, je postal velik gospod.

Ko je Tone prišel prvič iz Gradeca, se je kar čudil.

Drobniku je njegov novi položaj nalagal vsepolno novih socialnih dolžnostij. Vsaj domišljaj si je to in njegova soproga ga je zlasti naganjala, naj se »pokaže«. Po zimi so v novi hiši prirejali plesove, soareje, čajne večere, po leti pa izlete in piknike. Neki dan so tudi Toneta povabili na »partijo« na deželo, kar je on sprejel z največim veseljem.

Dolga vrsta kočij se je odpeljala v Hruškovico, kjer je Drobnik imel svojo vilo z velikim vrtom. Za vasjo je bil hrib, obraščen s starim, krasnim gozdom.

Vsa družba je zajutrkovala v vili, potem pa so se peš odpravili v gozd. Imeli so seboj malo godbo, angleške igre, jedi in pijače, in vse je bilo veselo. Zlasti mladina.

Tone in Natuška sta hodila skupaj, ako se sme sploh govoriti o hoji. Kajti tu se je skakalo, tekalo semtertja, porednosti ni bilo ne konca ne kraja. Natuška in Tone sta se prijela za roko, pa sta jo ubrala navkreber, da se je kar prasišilo za njima.

— Kdo naju preteče?

Mnogó parov je teklo za njima, ali menda nihče ni imel tako dobrih nog, kakor ona dva. Prva sta prispela na grič in dolgo sta morala čakati, dokler je prišla družba za njima. Pa ona nista niti opazila tega. Od tekanja spehana, sta globoko dihala, lica so jima žarela, oči so se jima svetile. Še vedno sta se držala za roko, ne da bi izpregovorila besedice. Ali bilo je, kakor bi si bili roki pripovedovali — mnogo — milih, ljubih stvari.

Družba je našla pripraven prostor, kjer se je utaborila. Igrali so lawn-tennis, peli si, godba je svirala in konečno so začeli plesati. Ah, kako so se vrtili po mehkem mahu! Natuška in Tone nista niti pomislila, da bi se moglo še komu na svetu tako dobro goditi, kakor njima. Menda sta tudi največ plesala. Seveda se je morala Natuška včasih tudi s kakšnim drugim gospodom zavrteti. Tone je moral tudi druge dame poprositi plesa, ali največ sta vendar skupaj plesala.

Bil je zopet krasen dan. No, prišel je večer in zabava se je morala zaključiti. Družba se je z lampijoni in bakljami vrnila v vilo, kjer so vsi prenočili; drugo jutro pa so se odpeljali nazaj v mesto.

Natuška je bila srečna, kolikor le more biti srečno dekle v njenih letih.

A ko so se gostje poslovili, jo je mati poklicala, ter ji dejala:

— Čuj, Natuška. Opozoriti te moram na nekaj, česar sama menda še nisi pomislila. Včeraj si se neprenehoma družila z Ažmanovim Antonom, vedno si plesala z njim. To pa ne gre. Saj veš, kakšen je naš sedanji položaj. Ti si sedaj, hvala Bogu, bogato dekle in lahko izbiraš med prvimi snuboki, katerih se ti ne manjka. Ažmanovi nimajo ničesar. Bilo bi jako nepremišljeno, prezirati to dejstvo. S kratka: oče in jaz želiva, da bi se vedla bolj rezervirano napram mlademu Ažmanu.

Natuška jo je pogledala čudno, skoro bolešno. Ali bila je poslušno dete. Niti besedice ni zinila in posihdob ni več toliko plesala s Tonetom.

Počitnice so kmalu minile in mladi Ažman se je odpeljal na Dunaj, da nadaljuje vseučiliške nauke.

III.

Nihče ne more gledati v bodočnost — tudi Drobnikovi niso imeli tega daru. Da so vedeli, kaj se zgodi v dveh letih, bi morda ne bili opominjali svoje Natuške, naj se ne peča toliko z Ažmanovim Tonetom...

Če je bilo takrat še res, da se Natuški ni manjkalo oboževalcev, s katerimi bi bilo tudi resno računati za gotove slučaje, je vzeti v poštev, da je to bilo pač takrat res; v dveh letih se je pa to izpremenilo v marsičem. Natuška je bila še vedno lepo dekle. Še vedno — tako so govorili tisti, ki nosijo v sebi Faustovega vedno zanikajočega duha. Nepristranska sodba pa je morala reči: Natuška je krasno dekle in od dne do dne postaja še krasnejša. Njene oči, ki so bile nekdaj samo lepe, so postale sedaj tudi izrazite. Nekaj globokega je bilo v njih, kar je pripovedovalo poznavalcu ljudske duše čudne povesti o življenju, razvijajočem se in mogočno valujočem v dnu sreča. Ali tisti, ki so se takrat vrteli okoli Natuške in

ji šepetali ljubeznive besede v ušesa, niso čitali v njenih očeh. Oni so računali hladno in premišljeno. Matematika pa je eksaktna veda in njeni problemi se spreminjajo z izpremenjenimi številkami. Mnogoštevilni Natuškini oboževalci so računali danes drugače, nego pred dvema leti.

Grobnik je bil izkušen trgovec, pa vendar ni bil dosti premeten. Nenadejana sreča ga je storila preveč predrznega; v dveh kratkih letih je bilo veliko premoženje izgubljeno. Razna podjetja, na katerih je bil angažiran, so propala in polomi so požrli njegovo novo hišo, vilo in ogromne svote denarja. Še vesel je moral biti, da ni bilo hujšega. O nekdanjih koncertih, plesih, izletih ni bilo več govora; Grobnik je moral skrbeti, kako da zasluži toliko, da zamore vsaj deloma dostojno živeti z ženo in hčerjo. To je bila tem večja briga, ker se Grobnikova ni mogla odvaditi lepim toaletam in podobnim rečem, katerih ni brez denarja. In z agenturami je bilo težko zaslužiti toliko.

Natuška torej nije bila več »partija«. Njeni nekdanji oboževalci pa so rekli potihoma: »Saj nismo neumni« in izgignili so drug za drugim. Grobnikovi soprogi ni bilo več treba sprejemati mnogoštevilnih posetov.

Natuški ni bilo žal tega. Saj se ni nikdar dobro počutila med onimi gladkimi figurami, ki so vedno tako govorile, kakor so se naučile iz raznih »Komplimentirbücher«, a niso imeli ničesar lastnega v sebi. Materi pa je bilo žal, kajti izgignile so ji razne lepe sanje... Tudi ona je slišala, da pride Ažmanov Tone zopet na nekaj tednov domov, ali ona je ostala ravnodušna ob tej vesti. Natuški pa je nekaj zablížčalo v obeh in v srečo jo je nekaj speklo. Spomnila se je nekega lepega svetega večera iz onih časov, ko je bila še otrok in misli so ji tkale trak iz onih let do trenutka sedanjosti...

Tone je res prišel. Bil je že pravi mož, ki je znal samozavestno nastopati. A notranjost mu ni bila tako krepka in samostalna, kakor bi bilo soditi po njegovi zunanosti.

Drugi dan po njegovem prihodu ga je Natuška srečala na trgu. Pozdravil jo je kakor izvežban kavalir, vendar se je Natuški zdelo, da je v njegovem poklonu še nekaj družega, nego formalna uljudnost. Nehoté se mu je nasmehnila in njena roka se je lahko tresla, ko jo je on krepko stisnil.

Imela sta si pripovedovati marsikaj; prva ura je bila prekratka za to. Torej ni bilo družega, nego shajati se bolj pogostoma. Priložnosti za to sta imela dovolj in nikdar nista bila v zadregi za snovi.

Natuškina mati je vedela, da sta njena hčerka in Ažmanov sin pogostoma skupaj. Ali sedaj ni več poučevala hčerke, da bi bilo neoprostivo, zabavati se s Tonetom, a Natuška tudi ni več mislila na tiste dobre svete, ki jih ji je bila mama dajala pred dvema leti. Ali neki dan je Ažman poklical sina ter mu dejal:

— Tone, ti si že razumen in prav za prav bi moral sam imeti dosti pameti. Ali meni se zdi, da si se več učil v knjigah nego v življenju. To je že stara stvar, da morajo včasih stariši skrbeti za svoje otroke in jih poučevati tudi takrat, ko so že odrasli in ko bi se stariši lahko marsikaj učili od svojih otrok. Ti si morda učen, bolj nego jaz, saj nisem bil nikdar na vseučilišču, tudi v latinske šole nisem hodil; ali v življenju sem se učil in to umem bolje od Tebe. Čuješ, to ni pametno, da hodiš toliko z Drobnikovo Natalijo. Saj veš, da imajo ljudje dolge jezike in dekletu bi to utegnilo škodovati danes jutri. Morda si celo sama dela nadeje, ki se ne morejo izpolniti. Kajti vzeti vendar ne moreš dekleta. Drobnikovi so popolnoma dogospodarili. Prav ničesar nimajo več, jaz poznam dobro razmere. Izgubili so več nego ljudje vedo. Kdo vé, kako bo, kadar stari zatisne oči? Same dolgove imajo. To dekle torej ne more biti nevesta za tebe. In če si kdaj mislil na to, izbij si stvar iz glave. Nisem ti še povedal, da so naše razmere sedaj drugačne. Jaz sem vedno kupoval srečke — človek ne more vedeti, kaj se zgodi — no, in zadnjič sem zadel. Bila je lepa svotica. Mi smo sedaj bogati ljudje. Ti boš ložje študiral, nego doslej in kadar narediš doktorja, ti ne bo treba iskati kruha po tujih pisarnah. Sam svoj gospodar boš lahko in lahko si izbereš ženo, ki ti prinese kaj v hišo...

Tone se je popraskal za ušesi. Očetove besede mu niso bile prijetne, ali notranjost mu ni bila tako krepka, kakor bi bilo soditi po njegovi zunanosti...

Kmalu se je zopet odpeljal na Dunaj, da bi tam dalje študiral in naredil svojega doktorja....

Štirideset let je minilo. Oh, koliko življenja! Koliko upanja in razočaranja, koliko dela in boja, koliko veselja in žalosti! . . .

Štirideset let . . .

Zima je.

Skoro štirinajst dni je naletaval sneg, sedaj droben kakor kaša, sedaj velike cunje; toliko ga je bilo, da ga po ulicah ljudje in snežni plugovi niso mogli sproti pospraviti. Zunaj na polju pa je ležal na debelo, da se je človek, ki je zagazil vanj, čez koleno udiral v belo naslago.

Sedaj je nehalo snežiti, nastopal pa je mrz, da je vse škripalo. No, pa vsaj gazi so se sedaj lahko naredile, ne da bi se bilo bati, da jih sneg v pol ure zopet zamete. In to je dobro, kajti noč je sveti večer in ljudje imajo mnogo opraviti na ulicah. Zvečer bodo prižigali svečice na božičnih drevsah, po vejah bo trebalo razobesiti zlatih orehov in sladčic, na mize bo trebalo položiti različnih darov za otroke in za odrasle. Vsega tega treba nakupiti po prodajalnicah in potem skrbno skriti pred radovednimi očmi onih, katerim so darovi namenjeni. Kajti otroci nočejo že več verjeti, da jim prinaša Jezušek sve tiste lepe reči, ki so jih bili napisali.

Po ulicah je vse polno ljudi. Vsi imajo opraviti, vsi kupujejo darove.

Vsi. Ne . . . tu med množico koraka počasi sključena starka, ki se ustavlja včasih pred kakšnim prodajalniškim izlogom, kjer žare električne tulpe. Semtertja postoji dolgo na mestu in gleda one krasne predmete, ki so tu izloženi, da bi vabili kupovalce. Ali nikjer ne stopi v prodajalnico, nobene reči ne kupi. Kadar se je naveličala, dvigne počasi glavo. Njene oči so mrtve, lica vela. V njen obraz so vrezane ostre črte med gubami, raztezajočimi se na vse strani. Pred drugim oknom postane zopet. Tukaj prodajajo obleke, svilo in podobne reči. Kakor je to ne bi zanimalo, se je tedaj nejevoljno obrnila in počasi odkorakala dalje. Težko je bilo reči, ali je noge drsaje postavljala pred se, ali jih je vlekla za seboj. Dasi je bilo njeno gornje telo videti majhno, ker je bilo popolnoma zgrbljeno, je bilo vendar očevidno pretežno za njeni nogi. Ali starka najbrže ni mislila na to. Kdo vé, ali je sploh mislila kaj? Korakala je po ulici, kakor bi moralo biti tako, ne po svoji volji, temveč vsled neke sile, katere pa gotovo ni umela, morda niti čutila.

Pred bližnjo izložbo se je zopet ustavila. Tukaj so bile razstavljene in razobešene raznovrstne igračke, ki razveseljujejo otroška srca: bobni, sabljice, puške, lesen konj, petelini s pobarvanim perjem in s piščalkami, kuhinjska posoda in še neštivilni drugi predmeti, ki delajo starišem neskončne preglavice, kadar morajo igrati ulogo Jezuška in ugibati želje pridnih ali pa tudi ne pridnih otrok. V te igračke se je zagledala starka. In njeno nagubančeno lice se je za trenotek spremenilo. Bilo je videti, kakor bi se bilo razlilo nekaj zelo blagega po tem obrazu in v očeh ji je nekaj zasvetilo, kakor bi se bil za hip mladeniški ogenj povrnil vanje. Morda so se dvigali v njeni duši davni spomini, spomini iz minolih, menda pozabljenih časov, ko so take igračke še razveseljevale njeno srce . . .

Dolgo, dolgo je zrla skozi steklo. Gotovo je razgledavala vsaki predmet posebej. Na stolpu je ura že večkrat bila — ona ni čula ničesar. Včasih je mrzli veter ostreje popihnil, da je prodril skozi obleko do kostij. Tedaj je pritegnila veliko obnošeno ruto, s katero se je bila ogrnila, tesneje okoli sebe. Komaj je bilo videti, da se je stresla, in če se ni ganila. Gledala je igračke, kakor bi jo bili bobenčki in lončki in vrtuljki občarali.

Po cerkvenih stolpih so ure bile — devet. Tudi najmarljivejši trgovci so že zapirali svoje prodajalnice. Iz trgovine, pred katero je stala žena, je stopil mlad pomočnik s ključi v roki.

— Ej, starka, domov pojdemo. Sveti večer je, pa devet je ura.

Starka ga je pogledala. En hip je bilo, kakor ga ne bi umela. Potem je nekam jezno mahnila z roko in v očeh se ji je pokazalo nekaj mračnega. Pomočnik je zaprl železno ruleto pred oknom, ona pa je počasi odšla. Brez cilja.

Ulice so bile skoro prazne. Le tu in tam je še kdo hitro stopal proti domu. Postal je tiho in temno po ulicah in trgih. A izmed zastorov pred okni so svetile neštivilne lučice, ki so jih prižigali na božičnih drevsah in pred jasicami, ali starka ni videla ničesar; tako visoko ni dvignila svojih očíj.

Zmrznjeni sneg je škripal pod njenimi nogami; ona je korakala dalje, gugaje se težko na desno in levo. Včasih je kdo v hitenju zadel ob njo. Ona se je komaj zmenila za to. Po ulicah je hodila, ne da bi sploh pazila, kje hodi. Večkrat se je zgodilo, da je prišla po dvakrat, trikrat na prostor, kjer je že bila. Tudi tega ni opazila. Zvezde so se pokazovale gosteje na jasnem nebu, ure so prehajale, na ulice so zopet prihajali ljudje. Zvonovi so začeli peti z lin, bližala se je polnoč, ljudje so hiteli v cerkve. Starka ni opazila ničesar.

Konečno jo je premagala utrujenost. Komaj je še gibala. Prišla je pred samostansko cerkev. Visoke stopnice so se vspenjale do vrat. Tja je sedla.

Ljudje so hiteli mimo nje. Nekateri so se ustavili, pogledali so jo, skomizgnili z ramami in šli dalje. Drugi je niso niti pogledali.

Bil je hud mrz, a starka je bila že tako prezeblja, da ga ni več čutila.

Od mosta sem se je približal človek. Tudi on je bil star, sključen, na upognjenem vratu je tičala glava s sivimi, skoro belimi lasmi, ki so neredno viseli izpod zamazanega, staromodnega cilindra. Oči so bile temne, brez vsakega izraza, lice, polno gub, je bilo pokrito z dolgo, neurejeno sivo brado. Kolena so bila tako slaba, da je bilo videti, kakor bi se o vsakem koraku hotelo prelomiti. Opiral se je na debelo palico, katero si je menda odrezal kje v gozdu.

Pred starko se je ustavil.

— To je neumnost, je dejal s hripavim glasom. Kaj pa delate tukaj? Domov pojdite. Saj še zmrznete tukaj.

Ona ga je nemo pogledala.

— Kaj ne slišite? Tukaj zmrznete.

— Kaj Vam mar? je ona odgovorila monotono.

— Pa zmrznete.

— To je vse eno.

— Kaj?

— To je sve eno. Tam pod streho se tudi lahko smrzne.

— Eh, no, pri meni v kleti tudi.

Mož je sedel na drugo stran stopnic, uprl komolec na koleno in položil čelo v dlan. Dolgo sta sedela tako, ne da bi izpregovorila besedico. Konečno se je on zopet oglašil:

— Kako pa se imenujete?

— Kdo pa se zmeni za to?

— No, meni ni nič mar.

— Nataša mi pravijo. Drobnikova Nataša . . . je odgovorila starka izza kratke stanke.

— Nataša, je ponovil mož počasi, kakor bi brskal po starih spominih.

— Kdo pa ste Vi? je vprašala ona.

— Jaz? Ažman Tone. Pa saj me itak ne poznate.

— Tone . . . je rekla ona tiho, brez naglaska in potem sta obmolnila oba. Tiho sta sedela na stopnici in nemo zrla v zvezdno božično noč.

Od daleč je prišel stražnik.

— He! kaj pa delata tukaj? Domov pojdita, sicer Vaju odpeljem v luknjo. Jaz nočem biti odgovoren za ljudi, ki zmrznejo po lastni krivici.

Starka ni zinila besedice, mož je nekaj zamrmral. Oba sta vstala in težko odšla — vsaki na svojo stran . . .

Cenilniki
zastonj
in franko

Šivalnih strojev tovarniška zaloga Ivana Jax-a

v Ljubljani

Dunajska cesta št. 13.

priporoča svoje pripoznano najboljše
šivalne stroje
za domačo porabo in obrtniške potrebe.

Odlikovan fotografski
• • • atelier • • • **A. Jerkič**
v GORICI

Gosposka ulica št. 7.

edini zalagatelj c. kr. drž. uradniške zveze za Goriško, sprejema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela.

Novi, velikomestno urejeni ateljer odgovarja vsem modernih zahtevam te stroke.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 gld. tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovat dotični kraj.

Jaz Ana Csillag

s svojimi 185 centimetrov dolgimi Loreley-lasmi dobila sem jih vsled 14-mesečne uporabe svoje samoiznajdene pomade. To so najslavitiše avtoritete priznale za jedino sredstvo, ki ne provzroča izpadanja las, povspešuje rast istih, poživlja lasnik povspešuje pri gospodih polno močno rast brk ter daje že po kratki uporabi lasem na glavi kakor tudi brkam naraven lesk ter polnost in ohrani te pred zgodnjim osivljenjem do najvišje starosti.

Cena lončka 1 gld.,
2 gld., 3 gld., 5 gld.

Pošiljam po pošti vsak dan, ako se znesek naprej pošlje ali pa s poštним povzetjem povsem svetu iz tovarne, kamor naj se pošiljajo vsa naročila.

Ana Csillag

Dunaj I., Seilergasse 5.

Baron Ivica

Krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja A. ŠENOVA, se dobi v slovenskem prevodu pri našem uredništvu za 40 stotink, po pošti 46 stotink.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste
od

Aleksandra Levi Minzi v Trstu

* Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje). *

Bogat izbor: tapetarij, zreal in slik.

Ilustriran cenik gratis in franko.

Cene brez konkurence.

Blago postavi se na brod ali železnico franko

Ne vkupite več izgotovljenega kisa!

Izgotovljen kis je po največ vsled dolgotrajnega ležanja pokvarjen ali pa napravljen iz slabe tvarine ter je bodisi netečen, bodisi zdravju škodljivo. Ako hočete imeti domà vedno izvrsten kis, zamorete ga napraviti s hitro rabljivo kisovo esenco **Vinacet** s tem, da jo na navaden način pomešate z vodo. Vdobiaa se vseh prodajalnicah z jestvinami, delikatesami in v drogerijah po 1 krono $\frac{1}{4}$ litra in 3 krona 1 liter. Sviri se pred ponarejanjem in naj se zahteva izrecno **Vinacet**. Zastopstvo za Trst in Primorsko: L. Cogoy v Trstu, ulica Farneto 5.

Cenjena gospodinja!

Ne dajte si vsiljevati drugih izdelkov cikorijskih, ampak zahtevajte povsod najboljši pridevek k pravej bobovi kavi, to je cikorijski ali: kava družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani.

Dobiva se povsod.

Glavna zaloga pri IVANU JEBACINU v Ljubljani.

SAUNIG & DEKLEVA

GORICA - ulica Municipio 1. - GORICA

(Mehanična delavnica v Nunki ulici št. 16.)

imata v zalogi na dobroti in trpežnosti neprekosljive šivalne stroje „**PFÄFF**“, kakor tudi raznovrstne druge stroje za šivilje, krojače, čevljarje, sedlarje in stroje za umetno vezanje (Strickerei); nadalje velik izbor dvokoles iz prvih avstrijskih in inozemskih tovarn in sicer od 90 gld. naprej.

Vsaka konkurenca nemogoča!

Se toplo priporočata z odličnim spotovanjem udana

Saunig & Dekleva.

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja Avgust Šenoa, v slov. prevodu. Cena 35 kr., po pošti 5 kr. več.

Dobi se v našem uredništvu.